

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

17

**Spiritul militant
în literatură și artă**
(Paginile 4—5)

SUB SEMNUL IUBIRII DE ȚARĂ

Educația politică și cultural-stiințifică trebuie să fie pătrunsă de nobilele idei ale patriotismului socialist, să cultive dragostea neînmurită pentru patria în care ne-am născut și față de care avem obligația de a-i asigura dezvoltarea economico-socială neîntreruptă, progresul multilateral, creșterea avuției materiale și a patrimoniului cultural-științific, făurind orinduirea nouă, bazată pe principiile democratismului socialist, ale umanismului socialist, în care omul este figura centrală. Tot ceea ce se realizează în societatea noastră să fie consacrat omului, bunăstării și fericirii sale!

NICOLAE CEAUȘESCU

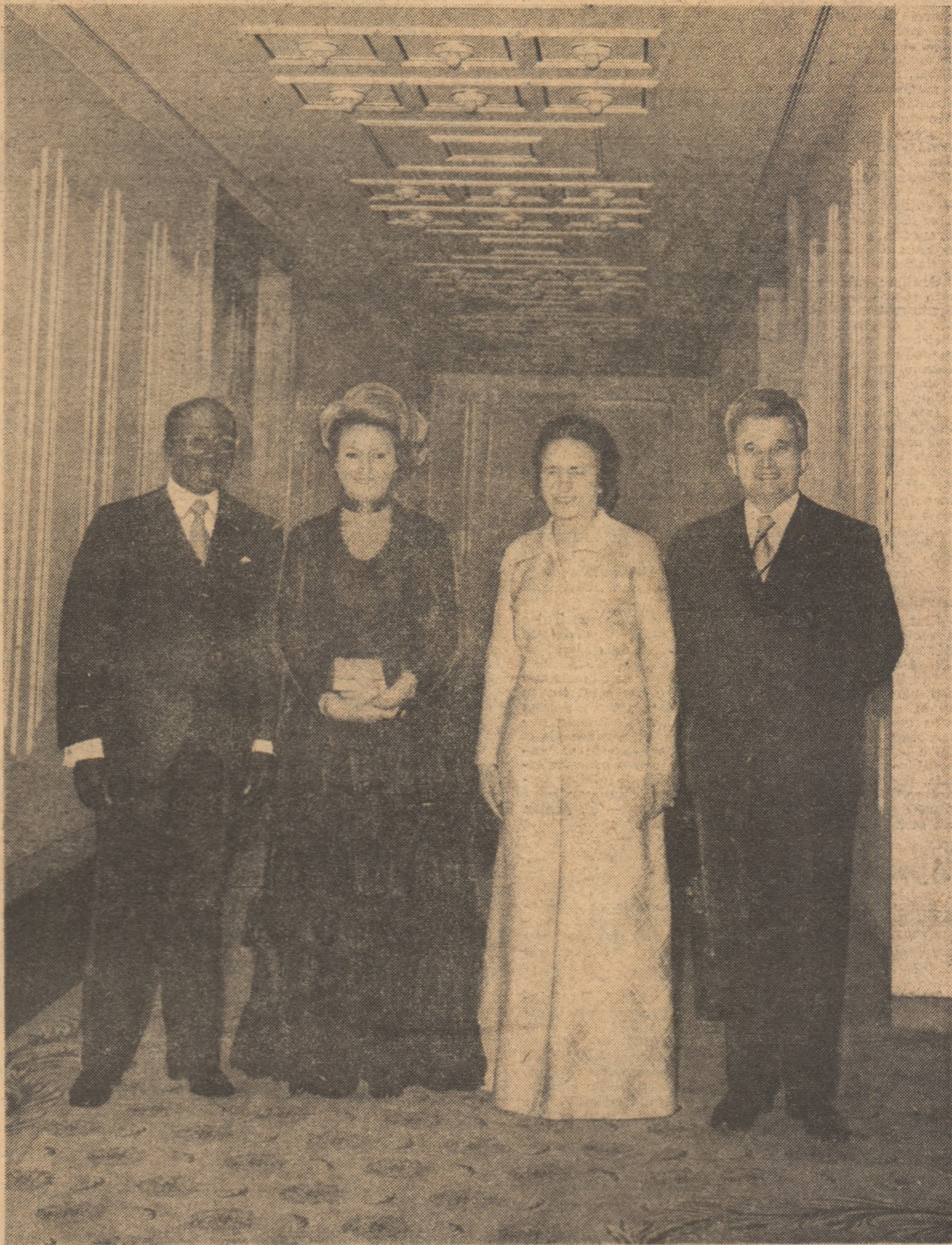
(Din Cuvîntarea la Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste).

EVENTIMENTE de mare însemnătate pentru viața politică, economică și culturală a poporului nostru au avut loc la mijlocul acestei luni: Plenara Comitetului Central al Partidului, Sesiunea Marii Adunări Naționale și Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste. Într-un înalt spirit de răspundere, s-au votat legi de importanță hotărîtoare, privind ocrotirea și gospodărirea avuțiilor naturale ale țării, înfățișarea de perspectivă a pămîntului românesc. De asemeni, aspecte ale vieții cetățenești, ale eticii comuniste, ale muncii politice și culturale, au configurat în cadrul celor două Plenare un program bogat al preocupărilor și orientării Partidului în munca pentru făurirea omului nou, constructor al celei mai înaintate societăți din lume.

Cuvîntările rostite în aceste împrejurări de Secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au constituit o vie și puternică afirmare a principiilor politice marxist-leniniste, a credinței în edificarea socialismului și comunismului în patria noastră, în consolidarea libertății și independenței naționale, în respectarea dreptului la libertate al fiecărei națiuni. „A fi comunist înseamnă în primul rînd să-ți iubești propriul popor, să lupți pentru demnitatea, bunăstarea și fericirea lui, pentru libertatea și independența patriei tale. Aceasta este una din obligațiile fundamentale ale oricărui revoluționar, ale oricărui comunist...”

Noi pornim de la necesitatea întăririi, totodată, a solidarității cu popoarele care construiesc noua orinduire socială, care fauresc socialismul, cu popoarele care au scuturat jugul dominației străine și luptă pentru a-și consolida independența și suveranitatea, pentru a-și afirma capacitatea creatoare — atât în domeniul material, cît și în cel spiritual — cu forțele revoluționare, antiimperialiste de pretutindeni care luptă pentru dreptate socială și națională, pentru transformarea progresistă a societății omenești, pentru libertate și egalitate între toate națiunile lumii”.

În acest orizont al gândirii Partidului Comunist Român, al preocupărilor pentru prezentul și viitorul României între țările lumii, iubitoare de libertate și democrație, vedem o țară a civilizației cetățenești și a unei înfloritoare industrii moderne, dar și a naturii ocrotite, în frumusețea ei fără seamăn pe care poporul nostru a cunoscut-o din vremuri străvechi. În acest orizont se înscriu firesc faptele de cultură, îngrijirea cu aceeași pasiune și în lumina acelorasi principii a spațiului vieții noastre spirituale. Pe un asemenea plan de activitate pune Partidul preocuparea permanentă a ridicării nivelului cunoștințelor culturale și științifice ale maselor, învățătura, deprinderea dragostei de muncă, fără de care nu poate fi înțeles viitorul societății.

București, 20 aprilie 1976

Sub semnul neînmuritei iubiri de țară și de oamenii ei, de legile ei în spiritul adevărului, democrației și construcției socialiste, au fost însumate și în aceste zile multitudinea de probleme politice și culturale, în lumina cărora vor trebui să se desfășoare pregătirile Congresului educației politice și culturale socialiste.

Este vorba de programul vast al muncii de educație patriotică, revoluționară, în cadrul căruia vedem inscrișă și activitatea literară, paginile cele mai bune ale scrisului nostru.

Sintem cu întreaga ființă ai țării de astăzi și ai istoriei milenare în care poporul român și-a afirmat și apărut dreptul la libertate și la demnitate. Trăim și muncim alături de confrății noștri, de alte naționalități, aparținem cu toții aceluiași popor „care s-a creat și dezvoltat într-un spirit de colaborare și prietenie, înțelegînd că viitorul său stă în strînsă solidaritate a tuturor locuitorilor țării, indiferent de

naționalitate”, — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, adăugînd că în desfășurarea lucrărilor Congresului educației politice și culturale socialiste acest adevăr trebuie să se reflecte cu putere: „Să primească un răspuns ferm toate acele concepții cosmopolite care propagă negarea națiunii și a naționalităților, care contestă dreptul popoarelor de a trăi libere, de a-și făuri viața așa cum o doresc!”

În spiritul cunoașterii și valorificării tezaurului spiritual al poporului nostru, al participării la politica de pace și colaborare internațională a Statului român, înțelegem angajarea creației literare în țărîmul vast al culturii, strădaniile în perspectiva creării de opere care prin valoarea și prin conținutul lor să poată sta sub nobilul generic al Epopeii naționale.

„România literară”

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivascu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar general de redacție : Roger Câmpănu.

Din 7 în 7 zile

Înălți oaspeți din Senegal

MARȚI LA PRINZ. Bucureștiul a primit din nou oaspeți din îndepărtata Africă. La invitația președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și a tovarășei Elena Ceaușescu, au sosit într-o vizită oficială de prietenie în țara noastră președintele Republicii Senegal, Léopold Sédar Senghor, împreună cu doamna Colette Sédar Senghor. Este a patra întâlnire dintre cei doi președinți (la Dakar în septembrie 1973 și iunie 1975, și în țara noastră în iulie-august 1975), și așa cum se demonstrează din chiar prima zi a vizitei, ea va contribui, fără îndoială, la adâncirea relațiilor de prietenie româno-senegaleze, la dezvoltarea colaborării reciproce avantajoase, în respectul deplin al suveranității și independenței celor două țări. Dealtfel, întreaga activitate a președintelui Republicii Senegal a fost și este consacrată luptei pentru dobândirea și consolidarea independenței țării sale și a tuturor popoarelor de pe continentul african. Ilustru om politic, unul din cei mai cunoscuți poeți ai lumii, laureat al Marelui premiu internațional pentru poezie la Congresul poezilor și artiștilor din Franța, distins cu Medalia de aur a Academiei Franceze, președintele Léopold Sédar Senghor este un prieten al țării noastre, un admirator sincer al edificării socialismului în România.

Sentimentele de stimă și prietenie care leagă popoarele celor două țări au fost evidențiate strălucit în toas-turile rostite marți seara de cei doi președinți la dineul oficial oferit în cinstea înalților oaspeți. S-au subliniat aici bogatele izvoare de cultură ale celor două popoare, preocupările constante pentru definirea unor relații umane de tip nou prin edificarea unei societăți drepte, a unei largi democrații socialiste, singurul climat care asigură manifestarea deplină a personalității umane.

Iată definită atât de pregnant această societate în toastul președintelui Nicolae Ceaușescu : „Dorim ca socialismul pe care-l edificăm să fie caracterizat printr-un înalt umanism revoluționar, — înțelegând prin aceasta lichidarea oricărei inegalități și asupririi omului de către om, realizarea unor asemenea relații sociale în care omul să fie pe deplin stăpân pe destinele sale, pe tot ceea ce se făurește în societate. Știm că pentru a ajunge la o asemenea dezvoltare multilaterală trebuie să depunem încă eforturi mari. Dar avem ferma convingere că pe drumul pe care am pornit vom reuși să obținem noi și noi succese și că vom ajunge la această societate pe care noi o numim societatea socialistă multilateral dezvoltată”.

Sînt principiile care stau la baza operei de construire a socialismului în România și cărora președintele Léopold Sédar Senghor le-a apreciat forța de atracție : „Dacă am vorbit atîta despre România socialistă, fiică a istoriei, și îndeosebi despre cultura sa, nu am făcut-o atît pentru voi românii, despre care am aflat tot ce v-am spus, cît pentru noi cei din lumea a treia, pentru care modelul românesc exercită o atracție foarte puternică.” Și, mai departe : „...pentru numeroase state, între care și Senegalul, rațiunea esențială este că modelul românesc reprezintă unul din cele mai asimilabile, deoarece țara dumneavoastră nu este nici superputere, nici o mare putere — teritoriul dumneavoastră fiind exact tot atît de mare ca al nostru — și, pentru că, în mod deosebit, sinteți o țară latină.”

Agenda săptămînii

Trei evenimente s-au inserat cu prioritate pe eschierul politicii internaționale din această săptămînă, marcînd creșteri sau atenuări de tensiune în diferite părți ale lumii. Iată-le, în ordinea frecvenței lor pe filele agențiilor de presă :

ÎN LIBAN, situația continuă să fie confuză. După informații citate de agenția France Presse, președintele Suleiman Frangieh nu a semnat încă amendamentul constituțional adoptat cu o săptămînă înainte de Camera Deputaților în vederea alegerii înainte de termen a noului șef al statului libanez. La Beirut, schimbul de focuri nu a încetat nici o clipă. De o parte și de alta a „liniei verzi” luptele continuă cu mai mare sau mai mică intensitate. Evoluția crizei libaneze depinde acum de rezultatul activității politice depuse pentru intrunirea consensului tuturor părților implicate asupra alegerii unui nou președinte al Libanului.

LA ROMA, secretarul general al Partidului Comunist Italian, Enrico Berlinguer, a propus singura soluție durabilă a crizei italiene : „o alianță mare și stabilă a tuturor forțelor populare”. Comunistii italieni rămîn în continuare dispuși să ia în considerație toate posibilitățile care au rămas pentru înțelegerea între forțele constituționale, însă desfășurarea evenimentelor confirmă comunicatul Secretariatului și Direcțiunii P.C.I. pledînd pentru un acord de sfîrșit de legislatură între toate forțele democratice din cadrul majorității și al opoziției.

UN EVENIMENT pozitiv în normalizarea relațiilor greco-turce : declarațiile din ultima săptămînă ale premierilor celor două țări. La Atena, primul ministru al Greciei, Constantin Karamanlis, a propus Turciei „o eurmă a cursei înarmărilor, deoarece ele împiedică dezvoltarea economică și prosperitatea celor două popoare, precum și semnarea unui pact de neagresiune, astfel încît ambele țări să-și poată reglementa diferențele prin procedee pașnice”. Declarația aceasta a găsit un ecou pozitiv la Ankara. Primul ministru turc, Suleyman Demirel, a subliniat, într-o alocuțiune radiotelevizată, dorința sinceră a Turciei de a „rezolva problemele cu Grecia prin mijloace pașnice, pe calea negocierilor, în interesul ambelor țări”.

Cronicar

Viața literară

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1975

ÎN cadrul unei festivități ce s-a desfășurat sîmbătă, 17 aprilie 1976, au fost acordate premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1975.

Luînd cuvîntul, Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a spus :

„Ne întîlnim azi cu plăcutul prilej al înmînării premiilor Uniunii Scriitorilor pentru lucrările apărute în 1975, premii acordate, ca de obicei, colegilor noștri, de un juriu ales și ratificat de Consiliul Uniunii, juriu care își asumă, desigur, întreaga răspundere în ceea ce privește aprecierea operei și acordarea premiilor [...]”

Felicitîndu-i pe premiații ediției 1975 a premiilor Uniunii Scriitorilor, vă rog să-mi îngăduiți să subliniez că încununarea cu premii a lucrărilor literare remarcabile a devenit o tradiție și că instaurarea acestei tradiții o datorăm politici culturale desfășurate de Partidul Comunist Român, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dar, pentru a păstra și a ridica pe o treaptă superioară această tradiție, pentru a face din acordarea premiilor un instrument al pro-

gresului, al emulației și al dezvoltării literaturii din țara noastră, trebuie să ținem neconștient seama că scriitorii sînt direct angajați, folosind mijloacele lor specifice de lucru, în lupta pe care o ducă întregul popor pentru edificarea noii orînduiri, pentru formarea și fortificarea conștiinței socialiste a celor ce edifică această nouă orînduire.

Pentru a consolida și ridica pe o treaptă superioară această admirabilă tradiție, cred că e de datoria noastră să sporim exigența și obiectivitatea, să respectăm cu strictețe criteriile de dreptăți noastre create de revoluția socialistă, la formarea deplină a unui om nou, rezultat al noilor raporturi și noilor relații care se ivesc în societatea noastră socialistă.

Scriitorii, alături de ceilalți artiști ai țării, sînt angajați în crearea și desăvîrșirea Epopeii Naționale, preocupați de a elabora imagini pline de forță și de înaltă valoare artistică, imagini splendide,

capabile să exprime eroica existență a poporului nostru pe cuprinsul patriei.

Îi felicităm pe laureații anului 1975, deopotrivă pe maeștri și pe debutanți, și le dorim noi izbînzi în strădania lor de a găsi cuvîntul care să exprime adevărul, adevărul artistic și adevărul revoluționar, totodată.

Le dorim noi izbînzi tuturor, pentru că realitatea noastră socialistă, tumultul vieții noastre, oferă nenumărate subiecte, cărora literatura și arta, adîncindu-le semnificațiile durabile, le pot afla, fără îndoială, tipare magnifice, pure și eterne”.

Juriul a fost alcătuit din : Eta Boeriu, Augustin Buzura, Dan Desliu, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Dan Dușescu, Ovidiu Genaru, Romulus Guga, Mihai Isbășescu, Hans Liebhardt, Aurel Martin, Edgar Papu, Cornel Regman, Dan Tăchilă, Mircea Tomus, Constantin Toiu și Ion Vlad. A luat apoi cuvîntul Aurel Martin, președintele juriului, care a dat citire procesului-verbal privind decernarea Premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1975 :

POEZIE :

Alexandru Căprariu — pentru „Mică autobiografie”, Ștefan Aug. Doinaș — pentru „Anotimpul discret” și Nichita Stănescu — pentru „Starea poeziei”.

PROZA :

Eugen Barbu — pentru „Miresele” și „Incognito”, George Bălaieș — pentru „Lumea în două zile” și Radu Tudoran — pentru „Acea fată frumoasă”.

DRAMATURGIE :

Mihnea Gheorghiu — pentru „Capul” și Dumitru Radu Popescu — pentru „Pasărea Shakespeare”.

PUBLICISTICĂ ȘI REPORTAJ :

Mircea Malița — pentru „Idei în mers” și „Fire și noduri” și Dărie Novăceanu — pentru „Precolumbia”.

LITERATURA PENTRU COPII ȘI TINERET :

Leonida Neamtu — pentru „Comoara locotenentului Balica”.

CRITICA ȘI ISTORIE LITERARĂ :

Romul Munteanu — pentru „Metamorfozele criticii moderne europene”, Ion Negoitescu — pentru „Engrame” și Mircea Zăciu — pentru „Lecturi și zile”.

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI DE CIRCULAȚIE UNIVERSALĂ :

Mareel Corniș-Pop — pentru „Templul din afara” de Ion Brad (în limba engleză).

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ :

Mircea Ivănescu — pentru „Absalom ! Absalom !” de W. Faulkner și

Romulus Vulpescu — pentru „Poezii” de Charles D'Orleans.

LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE :

Găli Ernő — pentru „Autocunoaștere, ieri și azi”, Cedomir Milenoviei — pentru „Stropi de gingașie”, Klaus Stephani — pentru „Strigăt în țara deschisă” și Szilágyi István — pentru „Pietre în fin-tina seacă”.

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE :

Majtenyi Erik — pentru „De la un capăt la altul” de Virgil Teodorescu (în limba maghiară) și Georg Scherg — pentru „Păsările”

de Al. Ivasiuc (în limba germană).

TRADUCERI DIN LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ :

Dan Culcer — pentru „Garnizoana din Siberia” de Markovits Rodion.

DEBUTURI :

Gabriela Adameșteanu — pentru „Drumul egal al fiecărei zile”, Gerhard Eike — pentru „66 de poezii coneliptice”, Ion Stăncu — pentru „Despre o mîre”, Szöcs Geza — pentru „Tu ai trecut peste apă”, Cornel Ungureanu — pentru „La umbra cărților în floare”, Ion Vianu — pentru „Stil și persoană” și Grigore Zanc — pentru „Conul de umbră”.

În numele premiaților au luat cuvîntul, aducînd mulțumiri, Nichita Stănescu, Radu Tudoran și Găli Ernő.

LAUDĂ PARTIDULUI ȘI ROMÂNIEI SOCIALISTE

■ ÎN cîntea aniversării a 55 de ani de la înființarea Partidului, a zilei de 1 Mai și în pregătirea Congresului educației politice și culturii socialiste, sub egida Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Casa de Filme nr. patru a organizat, duminică, 18 aprilie, la Pitești, festivalul literar-artistic „Laudă Partidului și României Socialiste”, la care au citit din lucrările lor Ion Bănuță, Radu Cărneel, Nicolae Crisan, Tudmila Ghilescu, Corneliu Leu, Ștefan Mihăilescu, Otilia Nădărescu, Platon Pardău, Dan Rotaru, George Timeu, Victor Tulbure și Romulus Vulpescu.

Au susținut un vibrant moment poetic, cu versuri de Virgil Teodorescu, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Ion Brad, Nina Cassian, Traian Iancu, Nichita Stănescu și Marin Sorescu, — actorii Adela Mărculescu, Margareta Pogonat, Mircea Albulescu și Dem Năulescu.

În cursul aceleiași zile, scriitorii au participat la o întîlnire cu elevii Liceului militar „Basarab I” din Pitești.

Grigore Sălceanu — 75

POETUL Grigore Sălceanu împlinește trei sferturi de veac. Decenii de-a rîndul, paralel cu munca la catedra de limbă franceză a liceului „Mircea cel Bătrîn” din Constanța, el a cîntat răsăriturile de soare, amurgurile ori nopțile pe mare, vapoarele și, mai cu seamă, oamenii care și-au legat viața de orizonturile vaste. L-au ispitit aceste imagini, fiindcă, de-a lungul anilor (s-a născut la Galați ; studiile liceale le-a urmat la Tulcea și Constanța), poetul a avut mereu în priviri „vînturile, valurile”.

Volumele sale de poezii : *Flori de mare* — 1928, *Fierbea az'noapte marea* — 1933, *Fata de apărât* — 1941, *Poemul creațiunii* — 1943,

Nopți pontice — 1937 și 1969, *Basmul smeilor* — 1969, ca și lucrările dramatice : *Ovidius*, tragedie în 5 acte, reprezentată la Teatrul din Constanța și apărută la E.P.L., în 1958, drama în 5 acte *Hyperion*, ce a văzut lumina rampei în 1965, *Pe un țarm de mare și iluzia*, apărute în 1943 și 1944 la Editura „Convorbiri literare”, ori *Intia sărutare*, *Furtuna*, *Spre Istanbul*, *Ovidius*, difuzate la Radio, sînt inspirate, cele mai multe, din întâmplările mării.

Posesor al unei îndelungate experiențe poetice, abordînd o mare varietate de subiecte, Grigore Sălceanu este azi unul dintre puținii realizatori de piese de teatru în versuri.

Îi dorim deplină sănătate și biruințe literare la cei 75 de ani pe care îi împlinește.

AI. RAICU

Spre ce năzuim

DISCUTAM uneori într-un chip abstract despre relația autor-editor-carte, fără să ne gândim la toate implicațiile acestui raport care implică atât de numeroase necunoscute. Pentru că o carte, fie a unui debutant, fie a unui consacrat, reprezintă o necunoscută până în momentul în care cititorul începe lectura ei, o validează sau nu. Există salturi uneori spectaculoase în bine sau în rău, inegalități flagrante, o carte ieșită din comun după multe care nu depășeau media, sau căderi zgomoase după succese unanim acceptate.

È un fapt cît se poate de banal dar pe care trebuie să-l repetăm, că orice autor debutează cu fiecare nouă carte. Cel mai neliniștitor pentru critică și editor e momentul în care un autor își află o formulă comodă, cuminte, caldută și după aceea produce o literatură în serie. Autori care urmează un drum neted, fără surprize, fără căutări, de care se tem pentru a nu „strica” o imagine comodă, de scriitor „fără probleme”, ale căror cărți se înscriu pe linia unei maxime comodități.

Ni se poate riposta că fiecare epocă și-a avut, în afara piscurilor ei, a marilor valori care au direcționat evoluția literaturii, constituind marile ei repere, opere de valoare medie, dintre care multe, și mă refer aici la literatura dintre cele două războaie, și-au aflat și astăzi cititorii și sint înscrise în fluxul istoriei noastre literare. È adevărat, dar pe noi ne interesează cît de ridicată este valoarea medie a unei literaturi și dacă nu există o tendință de scădere a acestei valori prin repetarea unor clișee, a unor locuri comune, a unor poncife digestive. Și dacă o asemenea literatură nu riscă să ducă la o scădere a gustului public, o instalare a lui în apele caldute ale unei literaturi terne pe care o citește ca să-i treacă timpul sau să se deconecteze. Așa se și explică de ce „genul polițist” primește de plano tiraje imense, pentru că mulți, foarte mulți cititori cer „un roman polițist” fără să se întrebe care e autorul sau care e valoarea lui, așa cum simbată seara văd un serial indifereent de valoarea lui. Dar educația prin literatură nu se poate face cu o asemenea literatură.

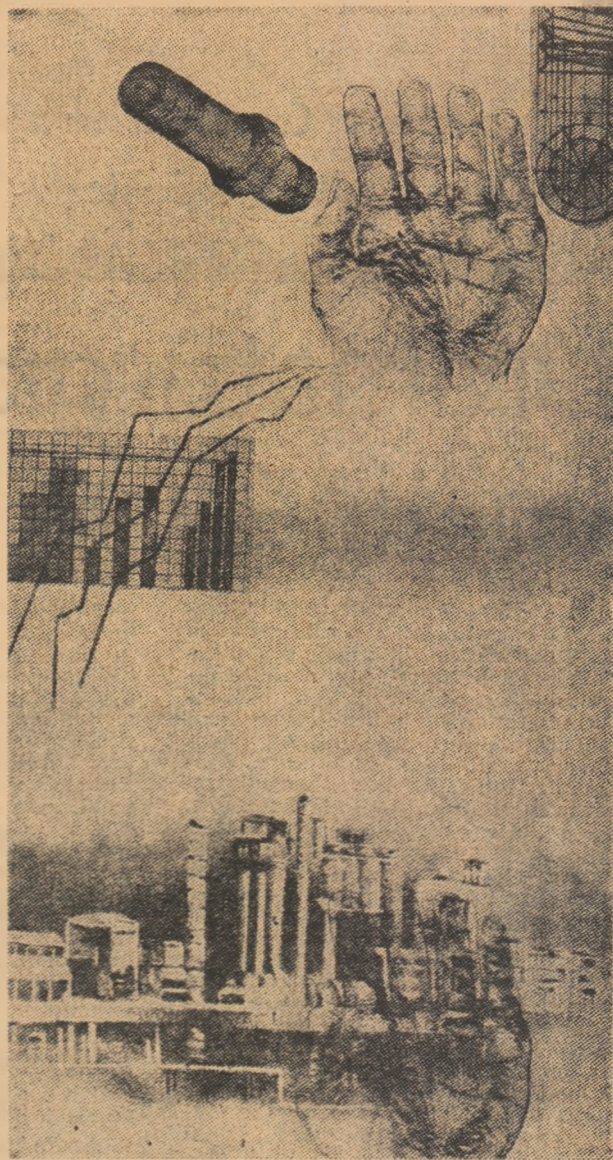
Procesul educativ nu e dezlănțuit de o literatură soporifică, tranchilizantă, ci de pagina marilor întrebări de conștiință, care te așează în fața problemelor umane fundamentale, te face să-ți scrutezi conștiința, să meditezi. Influența ei se prelungește și devine o constantă spirituală în măsura în care șocul a fost mai puternic și a dezlănțuit întrebări individuale care apoi se propagă în frământări colective. Această literatură ridică, prin sine și de la sine, gustul oamenilor, care nu mai devin cititori pasivi, ci prelungesc dezbaterile cărții în viața cotidiană, luînd o anume atitudine față de destinul eroilor, în care se recunosc nu prin accidente biografice, ci în sensul superior al cuvîntului. „Pedagogia” unei literaturi nu este o pedagogie a preceptelor directe, imediate, ea nu comunică precum un manual adevăratele x sau y și nu le demonstrează. Ea, pedagogia literaturii, e „mediată”, ea se exercită prin imaginea artistică, prin simbol, și cu cît imaginea și simbolul vor avea o valoare mai generalizatoare, mai sublimată, mai șocantă în sensul pozitiv al cuvîntului, cu atît va influența imediat și în perspectivă un număr mai mare de oameni.

ANII din urmă au adus în peisajul acesta atît de divers al literaturii noastre o realitate care nu poate să fie contestată: interesul publicului larg pentru literatura de idei, pentru literatura care își propune dezbaterile unor probleme fundamentale ale istoriei imediate sau mai îndepărtate. Publicul care a refuzat surogatul „noului roman”, exercițiile care nu erau ale virtuozilor ci ale prestidigitatorilor cu mișcările de la început flasce și împiedicate, a dovedit aptitudinile sale pentru o literatură de confruntare. O literatură în paginile căreia se dezbate probleme acute. Ceea ce aș vrea să subliniez este și faptul că gama de interes estetic a acestui public este deosebit de vastă și nu se mai restrînge la cîteva sfere tradiționale. Revelația acestui an, romanul **Galeria cu viață sălbatică** al lui Constantin Toiu, roman din viața citadină, a fost însoțit de succesul a două cărți din viața țărănească — **Niste țărani** de Dinu Săraru și **Ultimul drum** de Ion Brad, roman despre noua structură a satului și micului oraș românesc, s-a însoțit de marcatul interes pentru o carte de publicistică cum este **Conspirații sub cer deschis** de L. Kalustian, care „a dispărut” de pe piață ca cel mai palpitant roman; viziunea polemică pasionată, pronunțat personală, îndrăzneată, plină de vervă a lui Eugen Barbu din **Istoria antologică și polemică** a mers mină în mină cu riguroasa construcție savantă, saturată de erudiție, a profesorului G. Zane din monumentală sa carte **Bălcescu — opera-omul-epoca**.

Am dat aici doar cîteva exemple, conștient că omît multe, foarte multe din succesele acestui an, dar articolul de față nu reprezintă un bilanț, ci caută să extragă cîteva direcții ale relației autor-editor-public, din care rezultă că ea nu este una statornicită odată pentru totdeauna, ci este, și aceasta mi se pare un fapt profund pozitiv, într-o continuă mutație. Un echilibru stabil ar fi sinonim cu scleroza de care ar suferi fiecare din părți: autorul neputînd să creeze ceva nou, nevrînd să-l descopere și neavînd curajul să-i valorifice, iar cititorul nedisponînd de datele necesare însușirii lui. Or, ultimii ani ne demonstrează că, într-un climat de efervescență creatoare, de discuție liberă și loială, acest proces regresiv nu s-a petrecut și că noul s-a confirmat plenar în literatura română.

Aș mai vrea să precizez un fapt: promovarea noului nu este sinonimă cu aventura iresponsabilă. Cînd, la un moment dat, s-a petrecut o ciudată confuzie a valorilor și nu puțini au fost acei care, ca să se dovedească receptivi la nou, au îmbrățișat orice aberație, orice joc gratuit, orice joacă puerilă, literatura română a avut de suferit iar marea artă nu o putem afla aici, în paginile acesteia, care ne stîrnesc acum numai zîmbete îngăduitoare, pline de compasiune, atît pentru autori, cît și pentru cei ce au așteptat ivirea de aici a unui reviriment literar. Marea literatură a acestor din urmă ani a fost o literatură socială, politică, profund angajată în istoria și în destinele acestei țări, o literatură care a continuat tradițiile de civism ale înaintașilor, o literatură de anvergură intelectuală. Curajul adevărat este acela de a promova o asemenea literatură și nu una de destine meschine, insignifiante, lipsite de semnificație. Curajul autorului și editorului este unul de natură socială, dat fiind că ceea ce scriu ei se adresează omului și se răsfrînge în conștiința lui.

Valeriu Răpeanu

CORINA BEIU ANGHELUȚĂ: Reportaj cotidian
(Din Expoziția republicană de artă plastică „Magistralele socialismului” — sala Ateneului Român)

Transilvani în cîmpie

Senin veneau Transilvanie
Fiii tăi coboritori din datină
Cu frunțile înalte, desprinse
Din toate legendele neamului,
Senini veneau ca-nțelepciunea
Statuari ca sfîncșii Carpaților
Cîmpia Brăilei arînd-o
Cu fluier străvechi născocit pe-o sabie,
Cu inimi nimbate în astrele munților
Să-nvețe pămîntul din cumpăt
Să-și legene lanul ca Mureșul
Să-și cînte în dor ca Tirnavele
Să-și poarte ca Oltul dreptatea;

Statornici soseau Transilvanii
Cu blinde-anotimpuri miștoase,
La Dunăre plaiuri de vis să cunune
Cu toate-ale noastre țări de ființă,
Cu toată ființa în țară.

Rostul

Sub dealuri Transilvane apa țării
S-a luminat de chipuri și cuvinte,
Ci vremurile-au durduit zadarnic;
El, fluviul din adînc, ne ține minte.

Seninătatea astrelor de cumpăt
Zamolxe-a revărsat-o în izvoare
Să ne rămină cugetul străvechi
Ca un colind de unde răbdătoare

Urcînd la noi un dor de-nțemeiere —
Carpați descălecați pînă-n cîmpie,
Reînălțarea davelor din suflet
În rostul nostru scris în veșnicie.

Gheorghe Lupașcu

În pregătirea Congresului educației
politice și culturii socialiste

Dramaturgia politică

S-A SCRIS multă literatură dramatică inspirată de activitatea politică, de lupta națională și socială a comuniștilor în perioada clandestinității partidului și, apoi, de conducerea insurecției armate și de primii ani ai revoluției populare. Au rămas câteva lucrări bune, de evocare, semnate de Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Dorel Dorian, Al. Mirodan, Dan Tărchiță, Al. Voitin și de alții. Ele s-au înscris în registrul dramei eroice, de imediat reflex actual, angajând mai ales tema rezistenței la teroare și izbînda în lupta armată pentru eliberarea țării, iar apoi efortul uriaș de clădire a noii așezări și de formare a noii conștiințe sociale. Generațiile ulterioare de dramaturgi au fost sensibilizate mai cu seamă de momente cardinale din istoria contemporană a partidului: după ce a abordat în drama psihologică *Passagelia* un conflict caracteristic revoluției noastre, Titus Popovici a intrat, cu cutezanță și vigoare, în teritoriul dramei politice, prin *Puterea și adevărul*. Dumitru Radu Popescu a făurit o admirabilă dramă baladescă, *Piticul din grădina de vară*, vădînd, prin alte scrieri, o deosebită sensibilitate în abordarea problematicii dezbătute cu atîta luciditate și îndrăzneală de partid, la Congresul al IX-lea. El a dat drame sociale de profunzime și rezonanță. Acești *ingeri trîști*, *Pisica în noaptea Anului Nou*, *O pasăre dintr-o altă zi* și a intrat acum, cu *Balconul*, într-o pasionantă discuție despre idealul moral comunist și acțiunea etică practică.

Nici odinioară n-au lipsit producțiile mimetice, manifestări ale unor bunăvoințe anoste sau chiar ale imposturii — de mult uitate —, nici azi dramaturgia nu e scutită de povara unor lucrări confecționate cu eroi mineralizați minuiți mecanic pe traiectorii antefixate. După ce a scris o dramă cu oarecare merite, *Absența*, Iosif Naghiu a continuat cu acte incerte și discursive, de tipul *Într-o singură seară* sau cu prea puțin convingătoare *Valiză cu fluturi*, alții (Al. Popescu, Suzana Ciorțea etc.) încercîndu-se aici fără chemare și fără disponibilități creatoare suficiente.

IN MOMENTUL de față se observă în dramaturgie, ca și în întreaga literatură, o inserție a documentarului: e, desigur, o orientare pozitivă. Eroul anonim i se alătură

eroul eponim. Istoria prinde a fi mai îndeaproape cunoscută, avem o perspectivă mai concretă asupra evenimentelor, am început a cunoaște mai amănunțit biografii și fapte, personalități forțate în lupta pentru dreptate socială și libertate națională. Documentele de partid, Programul Partidului Comunist Român evocă figuri de prim-plan și trimite spre studierea unor eroi reali care au contribuit la confirmarea istoriei politice a țării noastre. O piesă merituoasă, de anvergură, a lui Paul Cornel Chitic, *Sintem și rămînem* (publicată fragmentar), evocă, în culori tari, cu originalitate, începuturile socialismului românesc și chipurile nimbate de istorie ale unor conducători reprezentativi ai mișcării muncitorești de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, proiectînd în context european, lupta maselor muncitoare din România. E teatru documentar modern, continuînd preocupările creatoare ale lui Camil Petrescu din *Danton*, *Bălcescu*, *Caragiale în vremea lui*, propunînd scenei materialul autentic într-o organizare personală. Cum această orientare atrage și alți dramaturgi (Al. Voitin, în *Adio, majestate!* o piesă mai puțin elaborată dar meritorie ca încercare de reconstituire a personalității luptătorului cu pana. N. D. Cocea) e posibil a i se revendica acum dramaturgiei și cuprinderea unor momente de dramatism maxim din istoria partidului. Oamenii aceia de neuitat care au hotărît, acum cincizeci și cinci de ani, în Dealul Spirii, întemeierea partidului, mării cărturari ai poporului român care au luat atitudine bărbătească împotriva obscurantismului, acțiunea pentru întocmirea și semnarea memoriului din 1944, către Antonescu, de intelectualii progresisti oferă date semnificative și personaje literare posibile, angrenate, prin înseși viața și lupta lor, în conflictele cele mai dure ale epocii.

Stimulînd apariția unor atari lucrări contribuim la elaborarea, necesară, a capitolului contemporan al epopeii naționale, capitol integrant al marii istorii a patriei.

Valentin Silvestru

Dezbaterile „României literare“

SPIRITUL MILITANT ÎN

HENRI CATARGI: Muncă în port
(Din Expoziția republicană de artă plastică „Magistralele socialismului” — sala Ateneului Român)

Mesaj umanist și patriotic

PRIMUL în istoria patriei noastre, apropiatul Congres al educației politice și culturii socialiste, manifestările de largă amploare cu care este pregătit, atestă nu numai înaltul nivel cultural atins de civilizația noastră socialistă, ci ilustrează, odată mai mult, faptul, axiomatic exprimat, că „scopul comunismului este omul”, și că societatea socialistă caută să asigure multilateralitatea acestui om nou, nu numai în laturile sale fizice, materiale — deși acest lucru nu este și nu poate fi scăpat vreodată din unghiul de incidență al filosofiei marxist-leniniste —, ci și în laturile lui spirituale. Modificarea conștiinței umane, crearea și dezvoltarea unei conștiințe comuniste, țel de strategie al partidului, este un obiectiv central al marxismului, prima filosofie care elaborează, nu numai teoretic, dar și practic, programatic, mijloacele, căile ei de transformare.

În acest context, acordînd artei locul major care i se cuvine, partidul nostru subliniază și cere artei și artiștilor să acorde cuvenită importanță unor atribute esențiale, dintre care democratismul și mesajul operei sînt trecute pe primul plan. Așa cum nu poți trăi, exista în afara societății, nu poți face artă în absența, în afara publicului;

creată de artist, opera de artă nu există decît în raport cu privitorul, cu receptorul, consumatorul operei de artă. Între toate viețuitoarele pămîntului, omul este singurul care are nevoie de artă și care este în stare să-și satisfacă această necesitate de frumos ce însoțește încă din copilărie toate societățile omenești. Adevărata operă de artă nu este deci, decît aceea care exprimă — în mod specific, unic și personal — simțirea tuturor sau a celor mai mulți semeni de-ai artistului; acesta este, cred, democratismul artei, iar ceea ce leaga opera de privitor este mesajul ei, adică semnificația profundă, tainică dar recunoscutibilă, a oricărei opere de artă.

Arta plastică românească, a copilărit și s-a dezvoltat în respectul acestor atribute; realismul poetic și romantic al lui Matei Timoferea, Picu Pătruț, C. Daniel Lugoianul, Asaki, Alecu Kogălniceanu, C.D. Rosenthal, Mișu Popp, I. Negulici, are un nedisimulat mesaj umanist și patriotic preluat și continuat pe trepte superioare de Th. Aman, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu. Marelui vis patriotic al unirii tuturor românilor într-o singură țară, al unei vieți mai bune, mai frumoase și mai demne i se circumscriu în ultimă analiză lumina, forma și culoarea, atît de diversă, de altfel, a tuturor acestor înaintași. Mesajul și militantismul artei lor stă la baza operei tuturor continuatorilor lor, de la Luchian la N. Tonitza, de la Ion Georgescu la D. Paciurea și Brăncuși.

Lecția lor au preluat-o artiștii contemporani și stă la baza noii noastre arte socialiste. Profesorii noștri Corneli Medrea, Ion Jalea, Oscar Han, G. Anghel, Romul Ladea, Ressu, Petrașcu, Pallady, G. Ghiață, Iser, Steriade, Șirato, Șt. Dănilă, Lucian Grigorescu așa ne-au învățat. De la ei și-au tras substanța un Ciucurencu, un Baba, un Irimescu; de la făclia acestora și-au aprins Ion Vlasiu, C. Piliuță, V. Almasan, Naum Corcescu, Paul Vasilescu — și încă mulți alți artiști plastici tineri — torțele lor. Societatea noastră a avut și are în artiștii noștri plastici reprezentanți de seamă care întotdeauna și-au exprimat pe înțeles și fără echivoc gîndul și simțirea. Este ceea ce trebuie să desprindem de altfel, — cu acea vigoare și hotărîre pe care numai o epocă revoluționară ca aceea pe care o trăim astăzi — din operele creatorilor de frumos ai României socialiste, al căror mesaj de autentic umanism și patriotism pregătesc un capitol distinct în istoria artei.

Ion Sofia Manolescu

Nicolae Crișan

Suflet românesc

Aflîndu-mă cu țara la marele ospăț
aș vrea țărinei mele altfel să mă arăt
dar asta mi-i cuvîntul de viață însetată
în care nici o moarte nu se cuprinde toată

Mi-au hărăzit-o zeii pe locul ei firesc
să-mi nasc din trupul dacic un suflet

românesc

și să rămîn același nestrămutat pămînt
purtat prin veșnicie în singele meu sfînt

Desăvîrșită umbră îmi recunosc trăirea
fără să știe plînsul care mi-a fost iubirea

și îmi adun străbunii din somnul ce m-apasă
cu inima-mbibată de dor întors acasă.

Lîngă tristețea veche păstrată-n doina lor
rămîne numai brazda pe care mi-o ador
și sufletul din veghe mă ține veșnic treaz
să-mi împlinesc destinul acestui neam viteaz

Peste adîncul lumii plutește nepătrunsul
dar îmi sporesc lumina s-ajung pînă la

dînsul

cînd ancestralul singe de firul lui mă leagă
să-mi lase nemurirea pămîntului — întregă.

LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Conștiința artistică

PUȚIN după jumătatea veacului, Teophile Gautier, reluând ideile prefeței unui mai vechi poem al său, formula entuziast așa-numitele principii ale „artei pentru artă” și, numai după câțiva ani, Baudelaire publica „Les fleurs du mal” în care își imagina că, de fapt, concretizase artistic tocmai aceste principii. De aci pornise, teoretic și practic, concepția estetizantă a artei pe care unele dintre curentele ulterioare, de la simbolism și până la avangardă, aveau s-o susțină în diferite moduri. N-a trecut, așadar, decît un veac și un pătrar de cînd se vorbește explicit de o astfel de formulă a artei. Mai înainte se poate afirma că, din antichitate și pînă la romantism inclusiv, o astfel de concepție n-a fost de loc agitată și susținută ca un fel de tablă de legi a artei și literaturii. Dimpotrivă chiar, se simțea în mai toate operele acestui domeniu că ele aparțineau, în fond, societății și epocii care le-a zămislit prin făurarii ei și că erau strîns legate cu mii de fire de aceasta, fenomen socotit totdeauna — cu desăvîrșire — firesc.

Toate tipurile istorice ale clasicismului, cel antic, cel al Renașterii, cel francez din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea, sau cel german al lui Schiller și Goethe, reflectau accentuat — direct sau indirect — realitățile timpului și luau, explicit sau implicit, atitudine față de acestea. Exprimînd, îndeosebi, renumitul adagiul „rien n'est beau que le vrai, le vrai seul est aimable”, Boileau formula principala lege a clasicismului și a esenței sale realiste, în felul epocii. Dar, „adevărul” nu înseamnă numaidecît un concept intelectual pur, ci respectul pentru realități ca și o judecată estetică și etică față de ele. Ar fi dificil, în această lungă epocă, să se descopere opere și autori care să evolueze deasupra realității, să o ignore ca totuși și să nu fie interesați superior, de locul lor în cadrul acesteia.

Fără un oarecare raport, oricît de modest, cu realitatea, cu aprecierea sau deprecierea ei, prin urmare cu o poziție anume, cu o „tendință”, n-a putut exista, de fapt, nici un fel de artă, dar, firește, realismul și tendenționismul nu se pot susține decît prin **militantism**, adică prin trecere la „acțiuni ideologice” în vederea transformării realității în sensul structurii ei interioare ce îndeamnă continuu spre propășire.

Caracterul combativ al artei literare, care nu lipsește, de fapt, nici unei literaturi, nu ne întîmpină — în toate cazurile — se înțelege, în același fel, în același grad și cu aceeași eficacitate. Scena istorică a fiecărui popor fiind diferită, desfășurîndu-se în funcție de alți factori deosebiți și variabili după timp și loc, spiritul militant se manifestă — la rîndu-i — diferențiat în raport cu vicisitudinile națiunii respective.

IN CE ne privește, date fiind dificultățile aproape fără egal ale istoriei noastre, cultura și literatura au trebuit să le reflecte și să se alăture frontului ideologic general menit să sprijine spiritual propășirea societății noastre. O incursiune istorică în evoluția literaturii, oricît de sumară și aproximativă, ilustrează — cu ușurință — nu numai prezența, ci și intensitatea și eficiența spiritului militant al acesteia. Referindu-ne, de pildă, chiar la primele manifestări ale literaturii noastre, la cele populare, apărute înaintea operelor scrise și continuîndu-și afirmarea tumultuoasă ulterior și paralel cu acestea, ne întîmpină aspecte tematice din cele mai tipice în ce privește militantismul: lupta pentru stăpînirea naturii, lupta aprigă pentru independență și împotriva valurilor de cîmpărit, protestul contra exploatarei

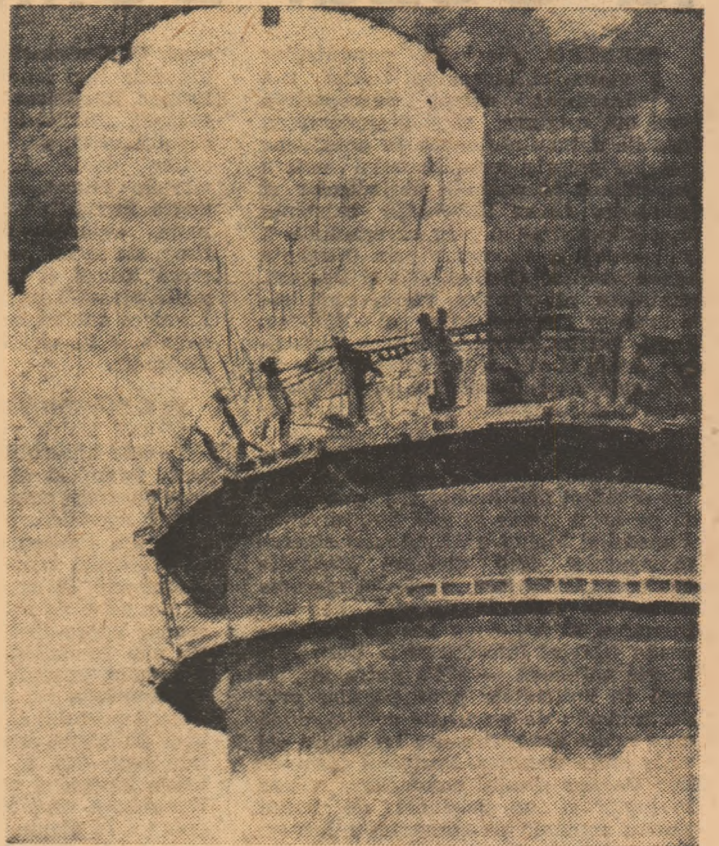
sociale, afirmarea unui realism ferm și unui umanism popular. Toate acestea s-au exprimat literar — după cum se știe — în doine, balade, basme, în proverbe și zicători, etc. Interpretarea eronată ca fatalism și pasivitate a „Mioriței” a fost, de mai multă vreme, înlăturată și tabloul general al literaturii noastre populare ne apare, în lumină reală, ca o expresie energetică a apărării drepturilor sociale și naționale ale poporului român.

Trecînd apoi la dezvoltarea „literaturii culte” (socotim că această expresie ar trebui corectată în măsura în care sugerează opoziția față de „literatura populară” care ar părea „incultă”), un al doilea val militant ne întîmpină prin lupta stăruitoare ce s-a dus din sec. al XV-lea și pînă în cel de-al XVIII-lea în vederea introducerii limbii poporului în cărțile religioase, ceea ce presupune o combatere dirză a vechilor limbi de tradiție în biserică: slavona, greaca și latina. Această agitație s-a produs, de fapt, în și **pentru mase** de către „popii românești” și dascălii din sate, ieșiți din sinul țărănimii. Să reamintim, mai departe, că acest militantism pentru limba poporului s-a continuat și mai tîrziu, în sec. al XIX-lea lupta fiind dusă — de data aceasta — pentru introducerea limbii române în școli și știință ca instrument de expresie pentru cele mai dificile concepte ale domeniului intelectual. De la Gheorghe Lazăr și pînă astăzi, acest militantism lingvistic s-a manifestat perpetuu dovedind că rostirea românească e capabilă pînă la urmă să reflecte problemele cele mai subtile ale științei și filosofiei. Desigur, o astfel de luptă n-a putut să nu folosească literaturii beletristice înseși, care și-a tras izvoarele din limba populară și din scrierile mai sus citate care se aveau și ele din aceleași fîntîni.

Militantismul culturii și literaturii noastre vechi a înregistrat însă și un al treilea puternic val, după cum se știe, prin contribuția eminentă a cronicarilor. Scrierile lor n-au fost deloc concepute ca desfășurări senine de povestiri în vederea divertismentului. Ele au izbucnit dintr-un patriotism aprins („să nu se înnece anii cei trecuți” în uitate, că „se sparie gîndul”) care a trebuit să militeze polemizînd cu falsele opinii despre originea poporului român înlăturînd, de la Miron Costin și pînă la Dimitrie Cantemir, „v'o basnă bolind și minciuni născînd”. Este cunoscută, de altfel, zbaterea cronicarilor pentru drepturile independenței noastre și prin evocarea descendenței și unității poporului. Spiritul lor militant s-a revărsat apoi în cunoscutele poeme, romane și drame ale literaturii noastre din sec. al XIX-lea și al XX-lea.

Școala Ardeleană desfășoară, mai departe, un alt val al militantismului, de data aceasta de o eficacitate mai directă și de o difuzare mai largă, așa cum nu izbutiseră cronicarii, ale căror opere circulară doar în manuscrise și copii ale acestora. Străvechile idei ale originii, unității etnice și nu mai puțin ale continuității noastre pe meleagurile de totdeauna ale poporului, sînt susținute acum, în ultimul pătrar al veacului al XVIII-lea și în primele decenii ale celui următor, pe noi baze și cu o intensă energie combativă din care au izvorît renumitele polemici ale vremii împotriva obiecțiilor tendențioase pe care, de pildă, Petru Maior le și inventariază, răspunzînd cu temperamentul său focos „născocirilor, basnelor și invectivelor” unui Engel, Lucius, Șulzer sau Kopitar. S-a făurit atunci un curent aprig „pentru adevăr și iubirea de neam”, cum îi spune N. Iorga, de dimensiuni populare, cu scopul întăririi conștiinței naționale și obținerii unui

În pregătirea Congresului educației
politice și culturii socialiste

ION BITAN : Silozuri (Din Expoziția republicană de artă plastică „Magistralele socialismului” — sala Ate-neului Român)

statut politic și cultural pentru românii transilvăneni. În domeniul literar, I. Budai-Deleanu a strălucit prin încheierea celei mai de seamă epopei a epocii utilizînd armele umorului și ironiei împotriva tiraniei feudale, din păcate fără efectul adecvat, din pricina nepublicării.

Următorul secol învăluit, în primele lui decenii, de micul său clasicism, dar și de larga atmosferă a romantismului, a dezlănțuit cultivarea speciilor literare cu mijloace militante ca satira, fabula și pamfletul, minuite de penele ascuțite ale lui I. Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu sau Costache Negruzzi, care nu încondeiau numai moravuri general omenești, ci și aspecte politice negative ca demagogia, inechitatea, liberalismul excesiv etc. Ceva mai tîrziu, militantismul se va exercita mai organizat — teoretic și practic — prin momentul „Daciei literare” pregătind prin presă, școală și teatru, marile etape și realizări ale veacului de la Unire și pînă la consolidarea relativă a statului, literatura devenind o pîrghie perpetuă a idealurilor și reformelor înaintate ale timpului, susținute, de data aceasta, de personalități multilaterale cu obiective convergente spre aceleași finalități, ca M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, C. A. Rosetti și acel bard al întregii națiuni care a fost Vasile Alecsandri. Cu toții, în diferite moduri și cu variate aptitudini, au participat la bătăliile propășirii mînuind arta cuvîntului ca pe o spadă. Cînd după pașoptism au apărut figuri ca N. Filimon, Al. Odobescu sau B. P. Hasdeu, cînd nivelul general al artei și științei a crescut tot mai înalt, atitudinea militantă n-a putut lipsi, prelungind de fapt lupta perioadei imediat anterioare. Fi-
rest, nu se poate nega apoi junimismului militantismul său specific în domeniul ideilor și sistematizării culturii, în cel al ordinii intelectuale și mai ales al contribuției, fără egal, a marilor clasici, de la Eminescu la Caragiale. Creangă și Slavici, ale căror atitudini militante, de o varietate artistică de energică eficacitate, exprimă temele majore ale națiunii cu o adecvare atît de consonantă vremii.

URMEAȘA, de-a lungul acestei rapide desfășurări, mișcările culturale-literare de după 1900, mai întîi cele ale „începutului de veac” — semănătorismul și poporanismul, îndeosebi — care se pot numi într-adevăr „curente” în sensul propriu al cuprinderii întregii țări peste care s-au revărsat fluviile patriotismului cu perspectiva, de-acum nu prea îndepărtată, a Unirii provinciilor românești în cadrul noului stat ce se va cristaliza după

1918. E momentul în care se făurește teoria specificului național la „Viața românească” și cînd se dezvoltă cunoscutele polemici împotriva rasismului, șovinismului, imoralității și lipsei originalității artistice. Numeroși scriitori susțin noua luptă și determină astfel, încă o dată, alte aspecte ale militantismului. Nu i-a lipsit nici simbolismului de la sfîrșitul veacului trecut și din etapa contemporană mai sus-citată caracterul militant, dacă ne gîndim, pe lîngă năzuințele lui de a crea noi forme artistice, la unele trăsături proprii literaturii noastre, la combaterea ruralismului exclusiv și idilismului, la îngeamănarea lui Ovid Densusianu cu „spiritul latin”, socotit o componentă de bază a noii mișcări și, prin urmare, introducerea în simbolism a unei note specifice ce va apărea chiar și sub aspect social, e drept sporadic, în poezia lui Bacovia.

Se înțelege că în perioada dintre cele două războaie, militantismul și-a avut aplicația lui necesară și mai vie, date fiind contradicțiile interne ale epocii. Revistele de sub îndrumarea Partidului sau cele mai apropiate de acesta militau pentru o nouă concepție de viață și împotriva curentelor burghize ale timpului. Pe de altă parte, avangarda se împunea tot mai puternic, militantismul ei fiind pe de o parte artistic, pe de alta nu mai puțin politic, cele două țeluri racordîndu-se într-o măsură. De aici s-a produs, după cel de-al doilea război mondial, saltul spre forma specifică actuală a militantismului. Apariția unei noi conștiințe artistice la scriitorii contemporani, participanți și ei la frontul revoluției spirituale a socialismului, adepți ai celei mai înalte trepte a umanismului contemporan, a determinat — la rîndu-i — în mod firesc, tendințe militante din cele mai viguroase. Marile probleme ale epocii, rezolvarea vechilor conflicte sociale, a opoziției dintre libertate și necesitate, dintre existență și esență, combaterea oricărei decăderi umane, relația dialectică național-universal, instaurarea unui regim de cooperare internațională — toate acestea au solicitat o contribuție militantă tot mai vie și mai accentuată. Scriitorii contemporani i s-au dedicat cu toate aptitudinile lor artistice, înțelegînd că tendințele estetizante, nu prea vechi, nu pot fi comparate cu desfășurarea multiseclară a militantismului literaturii universale. Pe de altă parte, militantismul nostru, din amintitele pricini istorice, a devenit o **caracteristică esențială** a dezvoltării literaturii naționale și, în ce privește actualitatea, o nouă misiune de onoare.

Al. Dima

Dacismul și ideea națională la Cezar Bolliac

PENTRU generația pașoptiștilor mesianici invocarea Daciei n-a însemnat numai descoperirea unui mit originar, ci și argumentarea ideii de unitate națională. În acest sens retorica proprie romantismului nostru evidențiază în paginile periodicelor și volumelor dintre 1840—1859 existența unui stat arhetipal prin suveranitate și independență, exemplar prin prestația conducătorilor săi Burebista și Decebal, stimulent al elanului efervescent, revoluționar al secolului al XIX-lea. După Michel de Kogalniceanu, încă tânăr autor al volumului *Histoire de la Valachie, de la Moldavie, et des Valaques transdanubiens* (1837), Dacia, locuită de „poporul cel mai războinic, mai curajos, mai independent din epoca Romei augustane” fusese „un stat puternic și mare, deși barbar [...]” care exista pe locul „unde se află Transilvania, Banatul și Moldova”. Subtextul sincer momentului 1840 dictează afirmația conform căreia dacii „preferau moartea dominației străine”. Decebal, „cel mai însemnat Rigă”, după același Kogalniceanu (*Cuvânt introductiv la Cursul de istorie națională* — 1843) putea inspira încă în antichitate pana poetilor prin destinul său de un tragic sublim, după cum reiese din scrisoarea lui Pliniu cel Tânăr către Caninus. Portretul făcut de Dio Cassius acestui conducător „viteaz în luptă” și „un potriynic de temut pentru romani” se convertește într-un personaj romantic preeminescian la Alecu Russo, în esul *Decebal și Ștefan cel Mare* (Scrisori postume, ed. Petre V. Haneș, Scrisul Românesc, Craiova). „În cadrul istoric al Daciei vechi și al noii Dacie”, — încă o aluzie unionistă, — tânărul Russo înlătură „vălul uitării” de pe „imaginea maiestuoasă a lui Decebal stringând cu o mină rana deschisă în pieptul său și cu cealaltă chemând ostirile”. Eroul dac „se sprijinește cu mîndrie pe arcul libertății”, iar „moartea lui este ultimul sacrificiu ce-l face poporului său: el se ucide pe ruinele patriei sale”. Vizind treptele continuității istorice, Russo vede cum, „după unsprezece secole, Ștefan a ridicat spada singeroasă care căzuse din mîna lui Decebal”, așteptînd un nou conducător al României moderne, „chemat a ridica spada purtată cu atîta glorie” de predecesori.

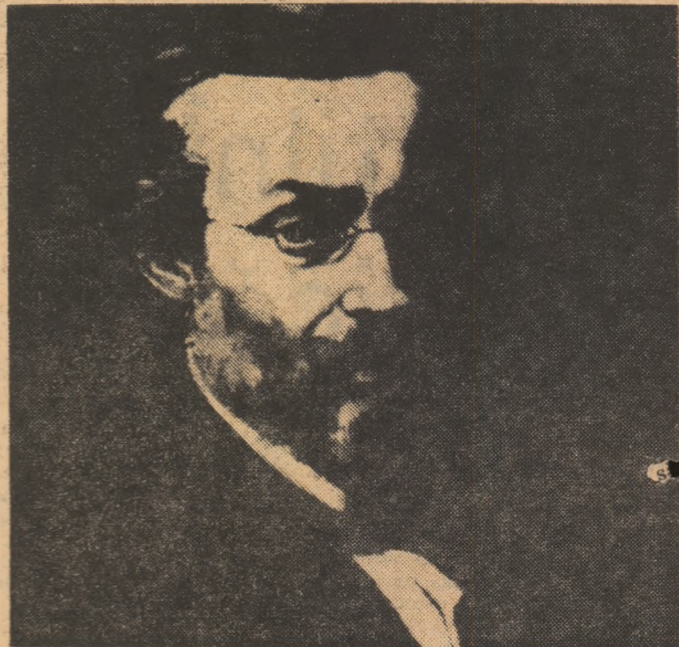
Fără îndoială însă că ipostaza cea mai pregnantă a dacismului pașoptist concretizat în alegoricul titlu al revistei „Dacia literară”, fertilizînd anul revoluției și campania Unirii, rezidă în personalitatea lui Cezar Bolliac, poet și ziarist intempestiv, arheolog și istoric diletant în căutare de temple solare în Bucegi. (Vezi și Ovidiu Papadima: *Cezar Bolliac*, Ed. Acad. R.S.R., 1966). Acest romantic „în jiletică roșie” cum îl denumește sugestiv Paul Cornea, care clama menirea sa singulară de Poeta Vates, întrucît „De-a sclavului durere el singur se atinge; / A scepului trufie prin el se mai învinge / Pe om la libertate el numai îl împinge / El singur e-avocatul a orice drept căcat”, evoca în poemele dintre 1843—1847 o Dacie montană, mitică, dar și gotică, în viziuni care-l vor anticipa pe Eminescu din *Memento mori*. În acest

sens, *O dimineată pe Caraiman*, una din cele mai izbutite meditații ale lui Bolliac, imaginează „catedrale de talii uriașe”, „multimi de turnuri gotici în cerul azurit”, dar și umbrele eroilor și zellor daci. „Palaturi milioane din vîrstele Titane, / Pirlite, ruinate, stau negre încruntînd, / Rămăsurî tari, semețe, antedeluviene, / Ce-mi rid de timp, de secole, vecia străbătînd. // Pe-aicea uriașii ai Daciei cei crude / Săgeata otrăvită zvirlea din mal în mal. / Pe-aicea umblă umbra lui Zamolx ce s-aude. / Pe-aici încura calul viteazul Decebal”.

PE MASURĂ însă ce ne apropiem de anii Unirii vina lirică a lui Bolliac este absorbită de jurnalism, acest avanpost al literelor pașoptiste care contrage elanul afectului într-o retorică specifică. Mai puțin poet decît pînă aci, Bolliac continuă să exprime un Zeitgeist marcat de stilul vremii, unitar atît în compunerile sale versificate, cit și în articole. Nu întîmplător așadar epoca 1856—1859 aduce în scriul său recrudescența motivului dacic, argument exemplar al României unite. La România (15 apr. 1856) dă curs invocării poetului către patrie: „Deșteaptă-ți România, orgoliul străbun, / Că iată sună ora, și geniul cel bun / Să imble început-a pe tot pămîntul tău. / Danubiu-și rupe vîlul și jugul său cel greu; / În Euxin răsufală ca un imens izvor. / Cu patru brațe luptă s-ajungă la Bosfor. / Și pe Carpați s-ardică bătrînul uriaș / Ce doarme, de sunt secole, pe vechiul său lăcaș”.

Acest „geniu” bun, Soarele-Mitra, „E geniul Daciei, e zeul tutelar”, care din „templul său” montan priveghează viața toarea înfrățire a provinciilor române, a urmașilor ce „se trag / Din Dromihet și Sarmis, din Decebal cel Brav”. Printr-o imagine titanică se sugerează corespondențe istorice peste hotarele timpului, de vreme ce „Făcînd eroi părinții, străbunii uriași”, „plantați pe ceruri, privesc ai noștri pași”. Simbolurile alătură la Bolliac embleme romane și dacice cu mitologiile orientale, sintetiză atît de fertilă la Eminescu, dar care îl subordonează uneori prozaic, la poetul pașoptist, mesajului zilei — unirea. „Buciumul lui Zamolx sună / Scoală, acvilă străbună, / Scoate capul, te trezește, / Du-te de te-nînereste: / Du-te de-n Pareng te scaldă / Că dă Mitra vreme caldă”.

Și iată că printr-un transfer neașteptat, carențele poeticii lui Bolliac de după 1850 se regăsesc compensate de elanul publicisticii aceluiași ani. În adevăr, *Scrisori în țeară*, ciclul din *Steaua Dunării II* (1856), *Despre daci* („Românul” lui C.A. Rosetti, 1858) și studiul neterminat, *Unitatea României* din micul almanah parizian *Republica Română* (1853, II) editat tot de C. A. Rosetti, marcînd aceeași temă-simbol a Daciei, oferă mostrele unei retorici de bună factură literară. Luînd în considerație circulația restrînsă a acestor texte prezente în publicațiile respective ale vremii, ne vom permite să extindem citatele care mărturisesc configurația specifică atît ideologică dar și stilistică a dacismului pașoptist.

Cezar Bolliac

Premisa viziunii politice a lui Bolliac constă în suprapunerea teritorială căci, serie acesta în *Unitatea României*, „România numesc ceea ce s-a zis în lumea romană Dacia lui Traian”, marginalizată de hotare pe care „le-a tras natura atît de bine și pronunțat” de-a lungul fluviilor marginale. Bogățiile enumerate figurează un tărîm de opulență edenică eminesciană, care intrunește pe lîngă „fierul, aurul și mercurul, argintul, arama”, „pomi roditori”, „turme de mistreți”, „câprioara, capra neagră”. Reiterarea unității rivnite în 1853, anul publicării articolului, dictează precizarea explicită: „Unirea României într-un singur stat nu este o idee numai în captele citorva Români prea înaintați, nu este o idee ieșită din dezbaterile de la 48 încoace, ea a fost sentimentul național în toate părțile României, de cînd istoria a început a ne spune ceva despre Dacia” (*Republica Română*, p. 292).

IDEEA unui proces istoric continuu ce se cere finalizat prin unire și prefigurarea acestuia în existența Daciei rezumă punctul de vedere al epocii respective, dar și al actualității. Vestigiile martore ale romanității, invocate liric, incalcă sfera literaturii, semn marcant al publicisticii pașoptiste. „Nu este petec [...], enunță arheologul-amator ironizat pe nedrept de Odobescu, nu este ruină de cetate în toată Dacia lui Traian unde să nu găsești pe Român lipit de piatră-i ca iedera. Nici Timpul, nici palosile barbarilor ce au trecut peste dînsul n-au putut să-l despartă de dinsele, și nici limbele lor sălbatece, nici obiceiurile lor feroase, nici religiile lor n-au putut să-l deznatureze. Românii stau înfipti lîngă rămășițele gloriei străbune”. (*Publ. cit.*, p. 302—303). Ideea permanenței defensive dar cu atît mai durabile și pe care o regăsim la Lucian Blaga, reapare și în studiul *Despre daci* din „Românul” (1858), suprapusă tezei unei nobleți consfințite prin vechime. Argumentul apăruse și înainte, la Școala Ardeleană, dar Bolliac îl îmbracă în haina discursului romantic. După ce afirmă așadar: „Cosmogonia noastră n-are nimic nenobil ca să ne sfîim a o desvîli”, ea fiind „veche ca pămîntul” (p. 218), poetul-arheolog construiește prin aglomerare de epite negative în aparență, argumentul perenității. „În mulțimea inscripțiilor și pe mulțimea medaliilor ce a ocazionat conchista dacă, cea mai mare conchistă a Romanilor, vedem Dacia biruită, Dacia invinsă, Dacia supusă, Dacia provincie, nicăierea însă Dacia desființată”. În aceeași linie se înscrie evocarea lui Decebal văzut ca arheu dacic, din stralul mumelor genuine care asigură continuitatea națiunii. „Dar, să ne închipuim, se adresează Bolliac cititorului, că toată seminția dacă, toată astă nație pentru care a trebuit lui Traian o cruciadă, dacă nu întrebuițez o expresie anacronică, de șase sute de mii de oameni ca s-o învingă, au bătut toți, de la copilul din fașe [...] pînă la cel mai adînc girbov din acel cazan cu otrăvă din care a bătut Decebal și preoții pileați care au preferat mai bine moartea în circeile otrăvii decît umilința a fi duși în triumful stăpînului lumii, să ne închipuim că toate capetele Dacilor, fără osebire de sex și de

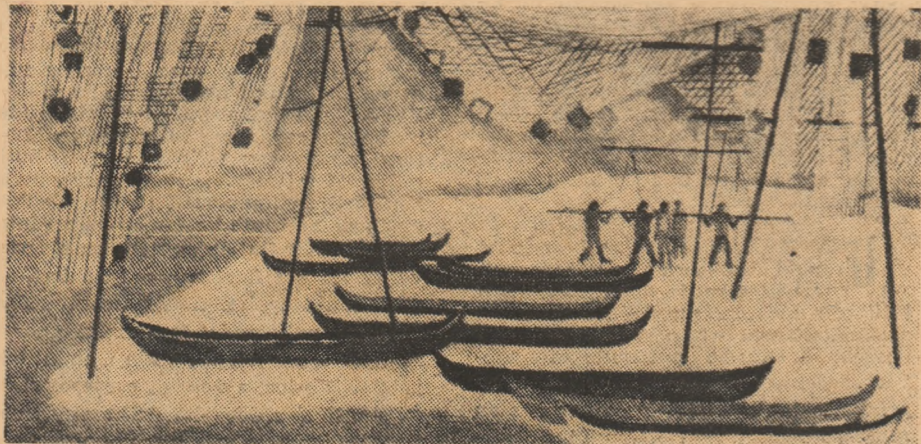
vîrstă au fost în capul lui Decebal tăiat de la corpul său mort spre a-l duce Romei pentru liniștirea ei; să ne închipuim că Dacia a rămas desertă după război ca lumea după potop...” (*Art. cit.*) Tripla adresare „să ne închipuim” configurează secvențele dramatice ale morții conducătorului dac, arhetip simbolic al poporului său. Moartea sa care presupune sfîrșitul simultan al colectivității este însă o teză absurdă, ideea reieșind prin afirmația subterană a continuității istorice. Același subtext susține evocarea prin prisma exilului de la „Tomi”, Ovidiu, a cetelor dace „pe ghiața brumată a Istrului, cu căciunile afundate pe cap și cu saricile umflate pe spete; astfel precum peste un secol îi va eterniza Traian gravind simulațrele lor pe coloana lui de glorie, și precum, peste 20 de secole, îi văzurăm viind cete-cete din toate părțile spre București, ca să mărturisească pentru România”. (*Scrisori în țeară* — Paris, 3 iul. 1856, *Steaua Dunării*). Imaginea vizuală, fizică a dacilor care reprezintă izvorul istoriei noastre moderne, va reveni în consemnarea detașată a portului popular bărbătesc sau feminin, același cu al strămoșilor, conștînd în „acel briu de curea lat pînă în subțiori, pe care și-l împodobește și astăzi cu bumbi de alamă cînd joacă vîlșceanca mină-n mină, ochi în ochi c-o codană [...], cu opinea mică, cu cămașa pînă la opinea, cu marama pe cap și cu zeghea pe umăr cînd începe să cam strîngă brumărel, leită-poleită cum să pe Coloana traiană” (*Despre daci*).

Mărturiile despre forța statului dac ne-o oferă, enumeră cu satisfacție autorul, „istoricii lui Chiru, ai lui Darie, ai lui Alexandru, ai lui Lisimah, ai lui Traian” (*Art. citat*), el însuși adnotînd îmbelșugat pe Strabo, Dio Cassius și „Erodot”.

Un ultim argument al fertilității dacismului în linie desigur specific-romantică, am zice chiar schellingiană, este caracterul organic, fastuos al „mitologiei naționale”, termen folosit de însuși Bolliac în *Scrisori în țeară*. Localizarea unor zei și eroi pe teritoriul dacic alimentează patriotismul autorului, că „Omer și-a luat eroi de la noi. Pîndar ne-a cîntat; am produs zei timpilor primitivi, Eroii timpilor eroici, regi ca Sarmis și Decebal [...] Orfeu și-a cîntat pe Euridice la izvorul girilor noastre” (*Despre daci*).

Unitatea acestei civilizații străvechi „contemporană poate cu cele mai vechi din Orient”, argument al unui stat modern și suveran, coexistă la Bolliac cu ideea specificității. „Civilizațiunea ei proprie, (a Daciei — n.n.) în natura și caracterele ei, a absorbit civilizațiile venite de aiurea, încît a făcut ca dacii, cînd s-au putut cunoaște, s-au găsit cu o civilizație aparte, cu un stil al lor aparte, înțît daci să fie un popor distinct, nici italian, nici egiptean, nici persan, nici grec, atît în viața lui cît și în costumul lui, cît și în armarea lui, cît și în religiunea lui”. Aceste rînduri dintr-un articol arheologic de bătrînețe (1870) (*Peștera de la obîrșia Ialomiței*), circumscriu sensul dacismului la Cezar Bolliac, un precursor al istoriei, dar și al literelor române moderne.

Elena Tacciu

VIOREL MARGINEAN: Pescari (Din Expoziția republicană de artă plastică „Magistralele socialismului” — sala Ateneului Român)

„Eseuri despre imaginație“

Roger Caillois

realitate sui generis. Miturile, sacrul, jocurile, fantasticul, fabulosul, poezia, visul sînt asemenea matrice, la rîndul lor înglobate într-un univers al realului, al profanului, al cotidianului, al prozei care parcă le neagă, dar care constituie — în fond — cadrul lor necesar. Căci, după cum într-o lume miraculoasă n-ar mai putea să existe fantasticul, tot astfel, într-un univers ipotetic al transcendențelor absolut sacre, sacralitatea ar fi normalitatea curentă, profanul însuși.

Nedumereste uneori, în acest secol al specializărilor, competența indeajuns de largă pe care pare să și-o aroge Caillois în lucrările sale. Sintem de acord cu Paul Cornea, care, în substanțiala prefață la antologia (remarcabil tradusă de Viorel Grecu) a textelor eseistului francez, îl numește pe acesta un „enciclopedist“ al vremii noastre. Și aceasta, desigur, nu numai pentru caracterul oarecum universal al erudiției. Dar tocmai această universalitate merită să fie considerată mai de aproape. Caillois a descoperit unele spații, la marginea științelor constituite, unele zone limitrofe cu cele mult cercetate, zone care zac ca niște terenuri virane, maidane ale cunoașterii, părăsite sau niciodată defrișate, bătute doar de pași profani. Apetitul cunoașterii cuprinzătoare, al înglobării prin înțelegere, se aplică de astă dată asupra acestor spații nesistemmatizate încă. Ingenioasă întreprindere, aceasta, a exploatării unor intermundii, a aflării unor comunicări între planuri diverse, a descoperirii analogiilor la „Științele diagonale“ pe care le propune Caillois. Nu sînt doar „racursuri necesare“ prin care periferiile științelor sînt legate între ele, ci posibilități deschise unei viziuni neortodoxe, eretice — față de știința epocii — și tocmai de aici, virtual — cel puțin —, innoitoare.

Ca și Bachelard care, elaborînd o poetică a reveriei, și-a cucerit un regat într-o țară a nimănu, Caillois și-a descoperit obiectele odată cu metodele sale și a înaintat în explorările sale, inventîndu-și continentul pe care-l cerceta. Că există o unitate a cercetărilor sale,

în pofida diversității aparente (și reale) a planurilor, cine ar nega-o. „Orice cucerire a omului rămîne neînsemnată, dacă nu marchează o etapă pe un drum anevoios și ingrat. În plus nici un semn sigur (vreau să spun care nu ține de o ierarhie stabilită de omul însuși și pe care, în consecință, poate oricînd să-l conteste) nu-i garantează că această etapă reprezintă un progres adevărat. Este un poate, poate un pas fals“. Caillois cunoaște seducția unui astfel de miraj. Este evident că el însuși e conștient de multiplicitatea primejdioasă a preocupărilor sale, de posibilitatea ca — printre altele jocuri de oglinzi, în acel labirint al imaginarului în care s-a scufundat — să se piardă. Eseistul mărturisește că a suferit „o atracție neîntreruptă față de forțele instinctului și ale vertijului“, dar și „gustul de a defini natura, de a demonta pe cît e cu putință vrăjitoria, de a-i aprecia în mod exact puterile“. Nu, nu este în această intenția studiosului de a menține asupra puterilor (seducătoare, desigur, dar nu invincibile), ale instinctului și fan-teziei, „primatul inteligenței și al voinei, pentru că numai din aceste facultăți se învește pentru om o șansă de libertate și de creație“. Niciodată n-ar fi făcut acest pasionat al imaginarului apolo-gia puterilor fanteziei și n-ar fi îndemnat la luptă pentru primatul imaginației asupra rațiunii și faptelor. Ceea ce nu înseamnă că în eseurile sale — fie că vorbește despre **Paris, mit modern. Călugăria, Fantasticul natural. Teoria sîrbătorii sau a jocului, despre Enigmă și imagine sau despre Problemele visului** —, Caillois ar recurge la metodele reductive ale secolului trecut. Într-un sens, fără să fie un adept al lui Husserl, și fără să adopte concepția acestuia în ce privește imaginația ca umplere (**Erfüllung**) intuitivă a semnificației și deci a conștiinței, eseistul francez l-a urmat — fără să vrea, poate — pe fenomenologul german în sfatul acestuia pe care ar trebui să-l asculte toți adepții imaginarului: „Înapoi la lucruri“.

Nicolae Balotă

GUIDO MORPURGO-
TAGLIABUE

„Estetica contemporană“
(o anchetă)

(Editura Meridiane, 1976)

● UNA din cele mai cunoscute și mai apreciate lucrări de sinteză asupra esteticii moderne și contemporane vine să îmbogățească biblioteca cititorului preocupat de problemele acestei discipline. Autorul ei, Guido Morpurgo-Tagliabue (născut în 1916) s-a făcut cunoscut mai întîi prin lucrarea sa **Conceptul de stil** (1951), ca mai apoi, între numeroase alte contribuții, să dea sinteza de față (1960), o amplă și complexă cercetare istorică asupra celor mai importante orientări, școli și personalități ale esteticii din ultimele două veacuri. Însumînd un bogat cuprins, cu numeroase capitole sintetice și ample concluzii, **Estetica contemporană** este un excelent instrument de lucru, alcătuit cu o probitate și disciplină exemplare.

Traducerea e semnată de Crișan Toescu, prefața analitică de Titus Mocanu. Biblioteca de artă a Editurii Meridiane înregistrează astfel unul din cele mai prestigioase titluri ale colecției, aflată acum la cel de al 170-lea volum.

JEAN ROUSSET:

„Literatura barocului în Franța“

(Editura Univers, 1976)

● LUCRAREA profesorului Jean Rousset, ce are ca obiect studiul literaturii barocului în Franța, de cîrind apărută la noi, este azi una din cele mai importante scrieri de referință în analiza fenomenului artistic, atît de controversat, al barocului. Provenit din școala critică a lui Marcel Raymond, Jean Rousset este unul din cei mai cunoscuți comparatiști de azi, autor a numeroase studii și cercetări. **Literatura barocului în Franța** este o lucrare de amploare, construită după o metodă originală, imbinînd riguroasă argumentației, bogăția factologică și farmecul unui stil atractiv și rafinat. Versiunea românească este remarcabil realizată de Constantin Teacă. Un doct și cuprinzător studiu introductiv, datorat lui Adrian Marino, completează acest volum important, a cărui apariție trebuie salutată.

Cîntecul patriotic

FUND duminică la Festivitatea de decernare a premiilor și gala laureatilor concursului de creație a cîntecului muncitoresc, patriotic și revoluționar, primul festival de acest gen din țara noastră, închinat aniversării partidului, mi-am dus, ascultînd, gîndul înapoi la o clipă petrecută doar cu cîteva săptămîni în urmă în fața unui arbore uriaș aflat în pădurea Rîncăi, deasupra Novacilor, un stejar cu trunchiul ca un fel de cort — miezul îi fusese ars de un fulger — în care, se spune, se ascunseseră ai de nile un partizan fugit din închisoarea Craiovei. Din partea încă vie a trupului ținea un izvor năvalnic, care-i acoperea scoarța cu ferigă și mușchi și tăind poteca folosită de turiști dădea naștere, dincolo de ea, unei oaze de verdeață timpurie. Apa aceasta se ridica fără încetare din rădăcinile negre și din crăpăturile ascunse ale copacului formînd un ochi de limpezimea cleștarului, înainte de a se revărsa peste buza de scoarță pe pămîntul de afară. Și m-am gîndit, privindu-l, la versurile cîntecului odinioară pe acele meleaguri și care erau puse pe seama evadatului: „Frunză, frunzuleana mea. / Pentru

ce ești tu așa, / Ia, m-a rupt din creanga mea / Un om cu inima grea. / Și-a cîntat durerile / Și-a plîns minciunile, / Că muncitorul trudește, / Pe patron de-mbogațește / Iar copiii nu-și hrănește / Să dea datorile / Minca-le-ar pustiile / Să plătească dările / Ineca-le-ar mările“. A tot cel dinții cîntec muncitoresc pe care-l auzisem încă de pe cînd eram copil, soptit în vremea războiului de un lăutar căruia noi îi spuneam „Ologul“ fiindcă nu fusese luat pe front din pricina subrezeniei picioarelor. Ceva mai tîrziu, crescînd și iesînd în lume, am dat cu ochii de calea ferată Bumbesti-Livezeni, care trecea, aș zice, prin fața casei mele și l-am văzut pe brigadierul intrînd în munți cu cîntecul „Răsună valea“: și rînd pe rînd s-au auzit cîntecele de libertate și vocile care mi le aduceau erau atît de puternice și de pline încît mi se păreau pornite de undeva dintr-o fîntînă mereu aproape de urechile mele. (Știi cum se întîmplă cînd te apleci deasupra unei fîntîni și-ți chemi numele; și știi cum e acel ecou?)

În acea pădure a Rîncăi, de deasupra orașului Novaci, în fața bătrînului stejar m-am gîndit la izvorul acelor cîntece, iar duminică seara, în sala Studioului de concerte al Radioteleviziunii, ea o superbă coincidență, m-am găsit iarăși în fața unui izvor, de astă dată purtător de cîntece noi: Noi construim, Partid înnoitor al victiei, Țară, vatră de străbuni, Eterna Românie, Întîia zi de Mai, Miini de aur, Pămîntul nostru românesc, și arborele părea să-și întindă crengile, ca pe niște miini, și pentru că a venit primăvara, și pentru că în acest anotimp sîrbătorim 55 de ani de la crearea partidului, un sentiment puternic puseseră stăpînire pe noi toți, cei care ascultam.

Și așa cum apele involburate ale țării, izvorînd din Carpați se duc spre Dunăre, iar marele fluviu le poartă făcînd din ele valuri înalte, tot așa și sentimentele spectatorilor de duminică seara se transmiteau prin aplauze puternice făcîndu-ne să înțelegem cît de adîncă, reală și cuprinzătoare e dragostea noastră pentru tradiție și nou în cîntecul patriotic românesc.

Vasile Băran

Impresii de la un concert craiovean

L A CONCERTUL de sîmbătă 10 aprilie o bună parte a membrilor Filarmeniei de Stat „Oltenia“ din Craiova, în frunte cu directorul, dirijorul Teodor Costin, se afla în tumeu prin Franța, în calitate de componenți ai formației de cameră. Așadar, dirijorul Ion Drăcea, invitat de la București, urma să execute un adevărat tur de forță, interpretînd cu o orchestră din care lipseau mai ales violoniștii, un program din cele mai dificile: Theodor Rogalski: Două schițe simfonice; Schumann, **Concertul în la minor pentru pian și orchestră op. 54**, solistă Ivonne Dumitrescu-Frankenfeld, Händel, **Concertul în sol minor pentru trombon și orchestră** — solist Marin Soare și **Simfonia în sol minor nr. 40 K.V. 550** de Mozart. Am mers, firește și atras de program, dar și curios să văd cum se vor descurca soliștii și dirijorul în această situație mai specială și am fost martorul unui emoționant spectacol de mobilizare a tuturor energiilor, de nobilă ambiție colectivă și de vădită afecțiune a orchestrei pentru tinerii soliști, a căror afirmare au urmărit-o, cu toții, cu o dăruire ce a stîrnit atît omagii meritate ce li s-a adus de către dirijor, cît și aplauzele unui public deosebit de cald. „Provincia“ păstrează, într-adevăr dintr-o nobilă tradiție, o rezervă de entuziasm, de disponibilitate umană, de dăruire pentru frumos, pe care formele organizatorice noi, dobîndite de viața muzicală în epoca noastră, au reușit să le canalizeze pe făgașele culturii majore.

Cîteva din orchestrele noastre strălucite și cișiva dintre cei ce vor fi recunoscuți, foarte curînd, drept marele schimb de miine al artei noastre dirijorale activează

în provincie: la Arad, Bacău, Brașov, Cluj, Satu Mare, Timișoara etc., Și acel concert de sîmbătă 10 aprilie va rămîne în amintirea multora ca o demonstrație de noblete și entuziasm pentru artă. Ne înclinăm cu sinceră admirație în fața admirabilului colectiv, exprimînd același sentiment și pentru dirijorul Ion Drăcea, care a umplut „golurile“ cu o baghetă magică.

Cei doi soliști, Ivonne Dumitrescu-Frankenfeld și Marin Soare, fac parte dintre „aștrii născînd“ ai artei noastre interpretative. Dotată cu o sensibilitate muzicală excepțională și cu un temperament în același timp cald și vibrant, care și-a găsit în concertul de Schumann un mijloc de exprimare plenară, tinăra pianistă, elevă a reglatei profesoare Lidia Cristian și a maestrului Corneliu Gheorghiu a trecut, la Craiova (unde apărea pentru a treia oară), un strălucit examen, depășînd pragul „speranțelor“ și intrînd în domeniul certitudinilor. Unele pasaje (cum este **cadența** din prima parte) dădeau aproape impresia unei prestigioase apariții consacrate și credem că succesul raportat cu acest prilej va determina-o să depună eforturi înzecite în viitor, spre a dobîndi acea stăpînire de sine și acea virtuozitate tehnică absolut necesare spre valorificarea plenară a unui talent din cele mai evidente.

Cît privește pe Marin Soare, el este deja un artist stăpîn pe mijloacele sale și unul dintre rarii soliști care au făcut la noi din trombon o apariție de răsunător succes.

Nu altul a fost cazul și cu interpretarea concertului de Händel, care a fost întîmpinat de publicul craiovean cu entuziaste și nesfîrșite aplauze. Siguranța execuției, exacta tălmăcire a specificului händelian și un cuceritor zîmbet au concurat la rapiditatea cu care tînărul interpret, aflat pentru prima oară la Craiova, și-a cîștigat prețuirea publicului.

Dirijorul Ion Drăcea și-a legat numele de un eveniment care va marca destinul de artiști al celor doi soliști.

Dumitru Zane

„Acordăm o atenție deosebită

Comerțul cu Negri, cel mai mare genocid al omenirii

— Domnule președinte, în primul rând doresc să vă mulțumesc din toată inima pentru onoarea pe care mi-ați făcut-o invitându-mă să vizitez frumoasa dumneavoastră țară. Sunt adinc impresionat de tot ce am văzut și sper să scriu în presa românească despre întâlnirea mea cu Senegalul, cu această lume fascinantă care este Africa. De asemenea, vreau să vă mulțumesc pentru că ați acceptat să-mi acordați acest interviu pentru cititorii revistei „România literară”, pentru toți cei care — și ei sînt numeroși — vă admiră în România.

Punându-vă câteva întrebări, precizez că mă adresez în același timp scriitorului, omului politic și de înaltă cultură, patriotului și umanistului care sîntei; și aceasta pentru că strălucita dumneavoastră personalitate a răspuns la chemările acestui secol, și mai ales la acelea ale ultimilor 30 de ani, într-un mod cu totul excepțional și exemplar.

Așadar, după debutul dumneavoastră poetic de mare succes cu Chants d'Ombre în 1945, și după ce Leon Damas vă cuprinsese în prestigiosul volum selectiv Poètes d'expression française, André Gide prezenta publicului francez, în 1947, proaspăta revistă „Présence africaine”, din grupul căreia făceau parte alături de Albert Camus, Richard Wright, Aimée Césaire și alții. Aș vrea să vă rog, pentru început, să vorbiți despre rolul și meritele intelectualilor privind ridicarea la luptă a popoarelor africane înfeudate colonialismului, pentru libertate și independență, pentru construirea lor ca state politice suverane.

— Dintre popoarele colonizate, cele care au luptat cu permanentă îndrăzneală pentru libertate și independență au fost popoarele din Africa neagră. În fapt, după cum știți, comerțul cu Negri a durat timp de trei secole și jumătate, de la începutul celui de-al 16-lea pînă la mijlocul secolului al 19-lea. În această perioadă, peste 20 de milioane de Negri au fost deportați pe pămîntul Americilor. Specialiștii au ajuns la concluzia că, pentru un Negru deportat, au fost uciși 10 Negri în această vinătoare de oameni. Ceea ce înseamnă 200 de milioane de morți. De-a lungul istoriei, nici un genocid nu a atins o asemenea cifră.

În același timp, principala cauză a luptei noastre pentru libertate și independență a fost de ordin cultural. Deoarece comerțul cu Negri avea ca prim rezultat ruperea acestor sclavi de valorile civilizației lor. Și ocupația colonială a unei țări ca Senegalul, care dura de trei secole, avu același rezultat, mai ales că doctrina oficială a Franței era asimilarea, adică, în fapt, o politică de deculturalizare. Aceasta a fost în esență cauza pentru care un grup de studenți negro-africani și negro-antilezi lansa, în anul 1930, în Cartierul latin din Paris, mișcarea Negritude, care a dat semnalul renașterii culturale negre în lumea francofonă. În mai puțin de 20 de ani s-a născut, astfel, o literatură neagră de limbă franceză, din care antologia lui Damas și apoi cea realizată de mine dădeau exemple deosebite de semnificative. Astăzi, se găsesc poeme ale poetilor negri în toate antologiile de poezie franceză.

— Am reținut din monografia lui Hubert de Leusse închinată operei dumneavoastră, că, înaintea debutului editorial, ați publicat în 1944, dar și după aceea în „Journal de la Société des Africanistes”, articole în care analizați limbile din Senegal — wolof și sérere —, ca de exemplu: Armonia vocalică în sérere sau Articolul conjunctiv în wolof; vă rog să ne spuneți, stimate domnule președinte, care este, la această dată, stadiul de dezvoltare al expresiei literare a acestor limbi autohtone atît de iubite de dumneavoastră și dacă există tendința expresă ca limba franceză și alte limbi încetăținite în Africa să fie înlocuite în creația literară cultă cu limbile naționale?

— Începînd din 1937, pe cînd eram un tânăr profesor de liceu în Franța, am ținut, în timpul vacanțelor mele petrecute în Senegal, o conferință intitulată „Problema culturală în Africa occidentală franceză”. În pofida elitei senegaleze, cea mai

„asimilată” de cultura franceză din Africa, eu preconizam introducerea limbilor negro-africane în învățămîntul oficial.

Așadar, conferința mea a căzut în gol. Dar aceasta n-a fost de natură a mă descuraja. După proclamarea independenței Senegalului, în 1960, am putut să-mi reiau proiectul. Spiritele se schimbaseră acum. Astfel că, în cursul primei decade a independențelor africane, un congres de lingviști, organizat de UNESCO, și care s-a ținut la Bamako între 28 februarie și 25 martie 1966, a propus o transcriere științifică a limbilor negro-africane. Plecînd de la această transcriere, și ameliorînd-o, guvernul senegalez, după consultarea unei comisii de specialiști, a publicat Decretul nr. 71 566 din 21 mai 1971, care, cu 48 semne, avînd ca bază alfabetul latin, fixa transcrierea celor șase limbi naționale ale noastre: wolof, sérere, poular, diola, malinké și soninké.

Dar aceasta nu înseamnă că franceza a dispărut. Ea rămîne limba noastră oficială de muncă și de comunicare internațională, alături de cele șase limbi naționale din Senegal. Dovadă: Consiliul internațional de limbă franceză organizează, începînd cu 24 martie, la Dakar, o dezbateră pe această temă, și care se intitulă „Colocviu privind relațiile limbii franceze cu limbile negro-africane”. Publicînd decretul din 21 mai 1971, noi ne-am fixat și obiectivele. Se pune problema — după exemplul țărilor scandinave, a căror limbă de muncă și de comunicare internațională este engleza — de a dezvolta, metodic, un bilingvism franco-african. Rolul limbii franceze fiind astfel definit, rămîne limbilor negro-africane rolul de a constitui mijloacele de comunicare a gîndirii și creației noastre. Ele vor exprima valorile venînd de la Negritude, în special în domeniile prozei, dramei și poeziei.

„La Negritude, ansamblul valorilor de civilizație ale lumii negre”

— Este cunoscut, domnule președinte, că activitatea dumneavoastră literară nu poate fi desprinsă de cea politică și social-culturală; de altfel, încă din 1939 începeați această patriotică și amplă activitate prin articolul programatic Ce aduce omul negru și mai apoi printr-o serie de eseuri profund militante și angajante ca, de pildă, Africa Neagră. Contribuție negro-africană la civilizația mondială, Limbaj și poezie negro-africană, Estetică negro-africană. Elemente constitutive ale unei civilizații de inspirație africană și multe altele. Cu alte cuvinte, întreaga dumneavoastră activitate și a celorlalți intelectuali luptători era și este străbătută de acel mobilizator Esprit de la Negritude; v-aș ruga să definiți mai pe larg această noțiune care constituie de fapt forța de neînving a popoarelor africane.

— Pentru a reveni la activitatea mea lingvistică, am început, înaintea celui de al doilea război mondial, în 1936, să pregătesc o teză de doctorat. Partea principală a tezei avea ca titlu: „Verbul în limbile din grupa senegalo-guineană” (wolof, sérere, poular și diola). Partea complementară era intitulată: „Texte poetice în wolof și sérere”.

După cum știți, în 1945, am intrat în politică și, din păcate, n-a mai fost posibil să-mi realizez acest dezerat, cu toate că erau deja adunate materialele necesare pentru primele trei limbi. Mi-au mai rămas doar o sută de scurte poeme runice în maniera haiku-urilor, pe care, bursier al Centrului național de cercetare științifică din Paris, le-am transcris, însoțite de note, în 1945. Nădăjduiesc să le public mai tirziu, cînd mă voi retrage din viața politică.

După cum am spus mai sus, pentru a înțelege și descrie lupta popoarelor negro-africane pentru libertate și independență, trebuie să încep cu conceptul de Negritude. Cuvîntul a fost inventat, în anul 1930, de către prietenul meu Aimé Césaire, deputat de Martinica în Adunarea Națională franceză și care este azi unul dintre cei mai mari poeți de limbă franceză. După cum știți, cuvintele în -itude sau -it slujesc la formarea, în limba franceză, a cuvintelor abstracte. Încă în latina secolului al V-lea, se găseau două cuvinte sinonime, *necessitas* și *necessitudo*, pentru

A apărut, la Editura Univers, ediția bilingvă (română și franceză) a volumului selectiv JERTFE NEGRE, POEME de Léopold Sédar Senghor, în traducerea lui Radu Cărneci.

exprimarea aceluiași lucru. Așadar, sufixele în -itude adaugă o nuanță de concret.

La Negritude este, în mod obiectiv, ansamblul valorilor de civilizație ale lumii negre. Printre aceste valori se poate nota sensul comunitar care animă societățile africane, gustul pentru imaginile simbolice — analogice, ar spune surrealiștii francezi — ce se găsește în toate manifestările artei negre, de la poezia populară pînă la tapiseria modernă, chiar în dans, în sfîrșit, ritmul — care este principala caracteristică a artei negre. Este vorba de un ritm în contratimp și sincopat sau, dacă vreți, de paralelisme asimetrice. Subiectiv, La Negritude este maniera de a trăi valorile negre în mod individual sau colectiv. Acesta-i un fel negru de a fi, sau, cum zic specialiștii germani, un Neger sein. Mai precis spus, este un fel de a gîndi și a acționa „en Negre”. Într-un turneu de conferințe, ținute luna trecută în Antilele franceze, am atribuit cuvîntul Negritude „firii negre”, în timp ce am dat numele de Negrité „ansamblului de valori ale civilizației lumii negre”.

Pentru mine, de la vîrsta de 18 ani, La Negritude mi-a orientat întreaga viață. Dacă noi am cerut independența — și eu am făcut public acest lucru încă din 1946, în săptămînalul „Gavroche” — aceasta a fost, de la început, pentru a putea trăi liber ideea de Negritude și, trăind-o, să o realizăm în opere de artă, în opere frumoase, pe care să le aducem ca pe o contribuție la edificarea Civilizației Umanității.

— Fără îndoială, domnule președinte, sinteti unul din marii poeți contemporani. Cărțile dumneavoastră, Chants d'Ombre, Hosties noires, Chants pour Naët, Ethio-piques, Nocturnes, au întrunit elogiile criticii și ale cititorilor, au fost selectate în antologii și traduse în multe limbi, ați fost distins cu prestigioase premii literare, s-au scris despre viața și opera dumneavoastră numeroase studii și monografii. Toate acestea confirmă excepționala prețuire de care vă bucurați, înalta stimă și sincera admirație și din partea scriitorilor și a cititorilor români. Și aceasta, pentru că puțini sint poeții care reușesc să cuprindă în opera lor, într-un tot armonios, asemeni domniei voastre, sentimente de inefabilă gingașie și prospețime cu mari idei umaniste, de aspirație spre fericire a celor mulți, de luptă pentru libertate și dreptate socială. Domniei voastre vă reușește admirabil această sinteză pe care o realizați cu mijloace artistice de un inedit frapant. Această creație poetică de excepție, ca întreaga dumneavoastră operă, a avut o influență hotărîtoare atît în mobilizarea poporului senegalez la lupta pentru libertate și independență, cît și în ceea ce privește stimularea dezvoltării culturale și artistice autohtone.

De peste 15 ani conduceți destinele țării și poporului dumneavoastră și am credința că învățămîntul și cultura, lite-

ratura și artele din Senegal au în dumneavoastră — cum e și firesc — un mare și generos sprijinitor. Vorbiți-ne, vă rog, mult stimate domnule președinte, despre importanța și locul pe care-l ocupă aceste probleme în politica dumneavoastră de stat.

De ce supra-prioritatea educației și formării profesionale?

— Chiar înaintea independenței, noi ne-am referit, în politica noastră, la valorile socialismului și ale democrației. În ce mă privește, am fost înscris în mișcarea „Studentilor socialiști” din anul 1930. Membru al Comitetului director de la Secțiunea franceză a Internaționalei muncitorești, am demisionat din S.F.I.O. în anul 1948, dar aceasta pentru a fonda Blocul democratic senegalez, care era, în realitate, o grupare a partidelor de stînga, și care își propunea să facă o recitare negro-africană a lui Marx și Engels. După alegerile din 1951, noi am devenit un partid majoritar, și, an după an, am pregărit autonomia și apoi independența. Aceasta a făcut ca după autonomia din 1957 să fim puși în situația de a elabora un Plan de dezvoltare economică și socială, împărțit în planuri a cîte patru ani și care trebuie, în perspectiva anului 2000, să ne facă să intrăm în societatea industrială, cu un venit pe cap de locuitor de 600 de dolari. Acest venit, care era mai mic de 200 de dolari înainte de independență, este, actualmente, de 270 de dolari pe cap de locuitor, cu toți cei 8 ani de secetă care ne-au bîntuit din 1966 pînă în 1973 inclusiv. În Planul nostru, supra-prioritatea revine Educației și Formării profesionale, în timp ce prima prioritate este dată Agriculturii și a doua Industriei. Pentru ce această supra-prioritate educației, formării și culturii în general? Aceasta, foarte exact, pentru că noi am făcut o „recitare negro-africană a lui Marx și Engels”.

În fapt, în societatea negro-africană precolonială, mai precis în societatea sudano-saheliană, producătorii munceau șapte luni pe an, pentru a însămînta, pentru întreținerea culturilor și recoltare, apoi, timp de cinci luni, în sezonul frumos (secetos), prioritatea revenea vieții culturale. Aceasta reunește, fapt foarte interesant, preocupările lui Marx și Engels, care au știut, primii, să discearnă valorile umaniste ale „comunismului primitiv”. Pe de altă parte, într-un text intitulat „Munca alienată” descoperit și publicat de „Revista socialistă din Paris” în 1947, Marx afirmă că, dacă prioritatea trebuie să meargă spre satisfacerea „nevoilor animale” — hrană, locuință, îmbrăcăminte —, înțietatea trebuie să revină „activității ge-

experienței românești

Meridiane

nerice" a omului, care este aceea de a crea „după legile frumosului”. Or, această activitate de „folos colectiv”, precizează Marx, nu poate să se exercite din plin decât după satisfacerea „nevoilor animale”. Pentru aceasta, în Senegal, noi am pus omul, adică **Cultura**, la începutul și la sfârșitul **Dezvoltării**: cultura ca agent principal și ultim scop al dezvoltării.

În Senegal, noi am repartizat până la 33% din bugetul în funcțiune Educației, Formării și Culturii în general. În prezentul exercițiu bugetar, am redus acest procentaj la 26%, urmînd a face, în următorii zece ani, investiții masive în sectoarele Agriculturii și Industriei. Ceea ce ne va permite, începînd din 1985 pînă în anul 2000, să repunem un accent deosebit pe Cultură. Este vorba, în ce ne privește, făcînd aceasta, să realizăm cele două obiective majore ale socialismului — **prosperitatea și cultura** — care ne vor permite să o atingem și pe cea de-a treia: **dreptatea socială**. Este vorba, deci, pe de o parte, de creșterea producției bunurilor și serviciilor materiale prin folosirea descoperirilor științifice și tehnice cele mai moderne, iar pe de altă parte de creșterea bunurilor și serviciilor spirituale care sînt, în toate ramurile, operele de artă. După 1960, literatura senegaleză s-a dezvoltat simțitor, dar mai ales artele senegaleze, mulțumită Institutului național al artelor, care cuprinde: Școala de Arte Frumoase, Școala de Arhitectură, Conservatorul de Muzică, de Dans și Artă Dramatică. Astfel că, după 1960, noi am creat o nouă pictură, o nouă sculptură, o tapiserie națională. Sîntem în curs de a crea o muzică nouă, un dans nou și, desigur, o arhitectură nouă și o nouă filosofie. Actualmente, Senegalul este un vast șantier, un uriaș laborator de experiențe și de realizări, prin aceasta contribuînd efectiv la „renașterea negro-africană” și, prin aceasta, la **Civilizația Universală**, ce se elaborează în acest ultim pătrar al secolului XX.

Poezia senegaleză

— În contextul poeziei negre, poezia senegaleză ocupă un loc de frunte, asemenea poeziei haitiene sau a celei negro-americane. Acest fapt m-a determinat, după cum am avut plăcerea să vă informez, să încep pregătirea unei antologii a poeziei senegaleze în limba română. Dacă, însă, poezia generațiilor mai vîrstnice o cunosc în special din antologia poeziei negro-africane, imi este aproape necunoscută poezia generații-

lor mai tinere. Vă rog să ne vorbiți, domnule președinte, despre creația tinerilor poeți, despre orientarea și căutările acestora în condițiile unui Senegal liber și independent, despre timbrul special al creației tinerilor poeți; ce nume dintre acestea credeți că ar putea figura în antologia de care mă ocup?

— Înaintea independenței naționale, mai precis între 1930 și 1960, literatura senegaleză s-a dezvoltat mai ales în domeniul poeziei. Printre principalii poeți dinainte de 1960, aș cita pe Birago Diop, Ausmane Socé Diop, David Diop și Lamine Diakhate. După 1960, la noi, s-a ridicat un mare număr de tineri poeți. Eu voi prefața, de altfel, anul acesta, o **Antologie a tinerei poezii senegaleze**. Cei mai importanți poeți din generația tinăra mi se par a fi: Malick Fall, Moustapha Wade, Lamine Niang, Cheikh Ndao, care este totodată și dramaturg, Kine Kirama Fall, o femeie, și Bocar Diong, un pictor.

Ceea ce caracterizează tinăra poezie senegaleză este libertatea ei și, de asemenea, o amplă varietate, precum și faptul că ea probează nu atît nevoia de a-și cînta propriul cînt, adică valorile ce vin de la **Negritude**, cît mai ales, de a exprima aceste valori în imagini alese și ritmate, de a exprima viața senegaleză cîntînd teme universale; bineînțeles, lupta pentru libertate, dar și dragostea și moartea, neliniștea și speranța, bucuria și tristețea. Ca și arta plastică senegaleză, revelată de expozițiile organizate în mai multe țări din Europa — Franța, Suedia, Finlanda, Austria, Italia —, ceea ce distinge poezia noastră tinăra este o anumită **eleganță**, adică o economie de mijloace, pentru a exprima, în imagini simbolice și ritmate, pasiunea, pasiunile poporului nostru negru.

„Am fost bolnav de toate evenimentele care au zdruncinat lumea”

— Dumnule președinte, scrierile și eseurile dumneavoastră sociale și filosofice, ca și cele politice, sînt pătrunse de un acut sentiment al istoriei și mai ales al timpului contemporan. Hîtes de passage, carte care cuprinde esența discuțiilor dumneavoastră cu Malroux,

confirmă acest lucru. Vorbiți-ne, vă rog, despre acest timp contemporan — dramatic și înălțător — și despre viitorul umanității.

— Spuneam în altă parte, într-un poem, că am fost bolnav de toate evenimentele care au zdruncinat lumea. Războiul civil din Angola m-a imbolnăvit, și nu sînt încă refăcut. La aceasta se adaugă alte războaie posibile în Africa: mă refer la Sahara occidentală și la teritoriul Djibouti. Și, desigur, nu sînt nepăsător la amenințările unui al treilea război mondial, care ar distruge civilizația umană.

Așa cum spunea Teilhard de Chardin, puțin după începutul acestui secol 20, noi ne îndreptăm, **volens, nolens**, spre o **Civilizație a întregii umanități**, care va fi aceea a secolului 21. O civilizație care se va caracteriza prin „totalizare” și „socializare” pe pămînt, civilizație la care fiecare rasă, fiecare continent, fiecare popor, fiecare națiune își va aduce contribuția sa, de neîmlocuit, cu fapte de îmbogățire complementare din partea tuturor civilizațiilor diferențiate. **Totalizare**, deci, pe întreg pămîntul prin multiplicarea relațiilor internaționale, de natură politică sau culturală, economică sau socială, materiale sau spirituale. Gîndiți-vă numai la dezvoltarea prezentă a mijloacelor de comunicare pe pămînt, pe mare și prin aer, la ceea ce înseamnă la ora aceasta presa și literatura, radioul și televiziunea. **Socializare**, de asemenea, pentru că, dacă în perioada secolelor 15—18, lumea euro-americană trece de la feudalism la democrația burgheză, aceeași lume, după sfîrșitul secolului 18, este în perioada de trecere de la democrația burgheză la democrația socialistă, antrenînd în această uriașă schimbare Asia, Africa și Oceania.

Din această cauză, noi, senegalezii, sîntem militanți convinși ai destinderii și coexistenței pașnice, căci prin această coexistență se realizează la modul ideal cooperarea, iar socialismul își poate dezvolta lupta și asigura succesul în condițiile cele mai favorabile.

— Domnule președinte, în 1975 ați vizitat pentru prima oară România, iar poporul nostru a urmărit cu atenție și sincer interes întîlnirile și convorbirile dumneavoastră cu conducătorul statului nostru, președintele Nicolae Ceaușescu, bucurîndu-se de rezultatele excelente ale acestor contacte; ați vizitat locuri, ați văzut orașe și sate românești, ați privit în ochii oamenilor; cu ce sentimente veți revedea țara noastră, anul acesta, în aprilie, și ce ați dori să spuneți cititorilor revistei „România literară”, acum, la sfîrșitul acestei convorbiri care m-a onorat în mod deosebit?

„Președintele Nicolae Ceaușescu mi-a dat exemplul său”

— Tocmai pentru că președintele Nicolae Ceaușescu mi-a dat exemplul său, nu pot vorbi de România fără să vorbesc mai întîi de domnia sa. Căci el este exemplul însuși nu numai al României, dar mai mult, al democrației socialiste. Grație lucidității sale, muncii sale, dar și — ceea ce este esențial — grație simțului său de organizare și metodei sale, președintele Nicolae Ceaușescu a putut să conducă România la rezultatele deosebite, care-i aparțin. Am fost în mod deosebit impresionat să știu că, din 1938 pînă în 1969, România își multiplicase de 15 ori venitul pe cap de locuitor și că, în 1975, ecartamentul salariilor era de 1—5.

În același timp, ca om de cultură, dați-mi voie să admir mai ales opera remarcabilă realizată de România sub conducerea sa — pe care la timpul respectiv și l-a ales în mod liber: el însuși om de o vastă cultură, pe care am putut să-l admir cînd, după ce îl citisem, am avut convorbiri cu domnia sa. Admir, deci, că România își bazează dezvoltarea sa pe cultură și pe valorile sale cele mai originale: cele ale latinității. Ca toate marile civilizații, civilizația română este rezultatul unei fuziuni, realizate — prin contribuțiile complementare ale culturilor mediteraneene și indo-europene —, cu vechea cultură autohtonă. Mă gîndesc, desigur, la geți și daci. Acest caracter original al României, cred că l-am văzut începînd chiar din neolitic, mai ales această grație mereu înflorită cu care a și rămas. Dar toate acestea au fost animate de spiritul latinității: al **romănității** în cazul de față. Spirit de rigoare și disciplină, de luciditate dar și de libertate, de entuziasm dar și de perseverență, de înrădăcinare mediteraneană dar și de deschidere asupra lumii, chiar asupra lumii a treia.

Noi, senegalezii, care nu ne lăsăm derutați de etichete, căutăm binele nostru peste tot unde îl putem găsi: bineînțeles, la țările social-democrate — mă gîndesc la țările scandinave în special, dar de asemenea la democrațiile populare, printre care noi acordăm o atenție deosebită experienței românești.

Terminînd acest interviu, aș vrea să transmit poporului român un mesaj de admirație și prietenie. Cu ocazia vizitei mele oficiale în România, vom pune bazele cooperăției româno-senegaleze. Sînt convins că această cooperare se va dezvolta în mod armonios, fructuos, în folosul țărilor noastre.

Radu Cârnci

Dakar, Senegal, martie 1976

TALL PAPA IBRA: Semănînd stele (tapiserie)
Expoziția de artă, carte și fotografii din Senegal —
sala I.R.R.C.S.

T. S. Eliot și Saint-John Perse

● Într-un studiu publicat în *Revue de littérature comparée*, nr. 3/1975, Abel Richard subliniază stima reciprocă pe care și-au purtat-o cei doi mari poeți. Astfel, în 1924, Saint-John Perse a tradus un poem scurt de Eliot, text care a devenit apoi prima parte a volumului *The Hollow Men*. La prima vedere textul franțuzesc pare o reproducere fidelă a poemului lui Eliot: studii succesive au dovedit însă că e vorba mai mult de o adaptare decât de o traducere exactă: fără să sacrifice structura textului original, Perse a căutat prin optica și tonul său să reflecte

propriile surse tematice și stilistice. 20 de ani mai târziu, în primul cînt din *Vents* (1946), Saint-John Perse a imprumutat imaginea centrală a poemului lui Eliot, pentru a exprima propria criză personală, pe cînd se afla în exil. Independent, Eliot, în 1924, a tradus marele poem al lui Perse: *Anabase*. Se pare că acest poem convenea modului poetic anglo-saxon pe care îl recomanda adesea în intervențiile sale Eliot, cînd vorbea de acea tensiune a poeziei anglo-americane care este „aparent dezlinată, dar mediativă și mult mai mult decât un comentariu parafratic”.

Festival de literatură și film de anticipație

● Primul Festival internațional de literatură și film de anticipație va avea loc la Metz, între 24 și 30 mai. Organizatorii și-au propus, cu acest prilej, să prezinte publicului acest gen prin diver-

se mijloace de expresie artistică. Între altele, în program figurează douăzeci și cinci de pelicule între care filme semnate de John Brunner, Arthur Sheddley, Christopher Priest și Jacques Sternberg.

Vedeta și obiectele

● Peste 500 piese sînt adunate la Paris într-o mare expoziție închinată lui Sarah Bernhardt, steaua teatrului francez de la începutul secolului. Printre acestea — fotografii, portrete, sculpturi, afișe, înregistrări ale vocii actriței, cîteva filme în care a jucat, dar și mobile, obiecte de artă, automobile, într-un cuvînt întreg inventarul epocii în care i s-a desfășurat faima.

Campos de Carvalho

● „În peisajul literar brazilian, opera romanescă a lui Campos de Carvalho se situează pe înălțimi izolate care la început par neospitaliere. Dar aceasta nu este decît o aparență, pentru că nu vîd la noi o altă operă atît de bogată în valoare umană, atît de larg deschisă celorlalți... Cărțile acestui romancier brazilian lansează un apel disperat în favoarea păcii, a înțelegerii între oameni, a unei lumi mai bune și, mai ales, a unui om mai bun”. Este un fragment din prefața semnată de Jorge Amado la cartea *Luna vine din Asia* de Campos de Carvalho, care declară că are „mai mult de zece ani și mai puțin de o sută” și care, deși la un moment dat își anunțase intenția de a se stabili într-o capitală europeană, nu și-a părăsit patria, convins că „nu se poate realiza ca cetățean și intelectual decît în haosul care se numește Brazilia”.

Studiu monografic despre Jane Austen

● În Editura „Oxford University Press”, sub semnătura lui Marilyn Butler, a apărut nu numai cel mai cuprinzător studiu monografic despre autoarea romanului *Mindrie și prejudecată* — Jane Austen (1775—1817), dar și singura lucrare (*Jane Austen and the War of Jades*), care demonstrează că scriitoarea n-a fost, cum se spunea, o izolată de epoca literară în care a trăit.

Bicentenar Constable

● La „Tate Gallery” din Londra s-a deschis recent o expoziție retrospectivă a lucrărilor pictorului John Constable, de la a cărei naștere se implinesc 200 de ani (1776—1837). Este pentru prima dată cînd londonezii au prilejul să admire o retrospectivă a acestui pictor englez precursor al picturii în plein-air („Car cu fin”, „Lan de grîu” etc.), deoarece majoritatea lucrărilor sale sînt răspindite în alte țări.

Premiul Rossel — 1976

● Înființat în 1938, Premiul belgian Rossel, echivalentul „Goncourt”-ului francez, este atribuit anual unui roman. Anul acesta, prin excepție, a fost atribuit unui volum de nuvele — *Les Dames*, publicat de edita Sophie Deroin, autoare, între altele, a volumelor *La Taverne des sept Mers*, *Cap des tourments* și *Les jardins intérieurs*.

Cinci piese de Peter Hacks

● Autor al piesei *Grijile și puterea*, publicată și reprezentată în 1950, Peter Hacks este prezent anul acesta, în Editura „Aufbauverlag” din R.D.G., cu volumul *Cinci piese*, care va cuprinde și cea mai reprezentativă creație a sa — *O convorbire în casa Stein despre absentul domn Goethe* (piesă jucată în 1974).

Generațiile și Antichitatea

● *Affabulazione* este titlul (original) sub care se joacă (în traducere) la Paris una din piesele puțin cunoscute ale lui Pier Paolo Pasolini. Cu Michel Aucilar cap de afiș, piesa este o dezbateră asupra conflictului între generații, transpusă, ca în atîtea din operele lui Pasolini, în deghizament antic.

Familia Fonda

● Cei trei Fonda joacă împreună într-un film. Ei s-au întîlnit în Anglia și și-au împărțit atribuțiile. Tatăl, marele Henry, interpretează rolul unui cizmar din Boston în timpul războiului civil american. Ca și în viață, cei doi copii (Jane și Peter, în imagine) sînt tineri contestatari, care vor să schimbe moravurile și tradițiile anacronice.

Un nou muzeu Dostoievski

● În regiunea Kaluga din U.R.S.S., o casă de pe malurile riului Jizdra a fost restaurată și transformată nu demult în „muzeu memorial Feodor Dostoievski”. Aici, în anul 1878, marele scriitor rus a lucrat la romanul *Frății Karamazov*. Printre obiectele expuse se află pagini de manuscris și ediții de opere corectate de autor, desene de F. Dostoievski și exemplare ale revistelor „Otecestvennie zapiski” și „Russki vestnik”, în care au apărut pentru prima oară scrierile dostoievskiene.

Un fiu al lui Dumas-tatăl

● Istoricul Marcel Cerf, în lucrarea *Le Mousquetaire de la Plume—Henry Bauer, fils naturel d'Alexandre Dumas*, publicată în Editura Academiei de istorie din Paris, aduce date noi în legătură cu Henry Bauer, critic dramatic celebru, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, fiu natural al lui Alexandre Dumas. Născut în 1851, Bauer este unul dintre cei mai inflcărați luptători ai Comunei din Paris, fapt pentru care este deportat în Noua Caledonie. Eliberat în 1879, se întoarce la Paris, unde desfășoară o amplă activitate de critic dramatic, susținîndu-și concepțiile progresiste, revoluționare. Moare în 1915. În prezență se pregătește o ediție a scrierilor lui Henry Bauer.

Inspirația și computerul

● Pentru a nu se pierde nimic din avînturile inspirației, un compozitor originar din Noua Zeelandă, Barry L. Vercoe, docent în „științe muzicale”, angajat la „Institute of Technology” din Massachussetts (MIT), a propus folosirea unui ordinator electronic. Computerul, cu înfățișare de orgă, posedă un mic ecran pe care sînt înregistrate instantaneu portativele create și un dispozitiv pentru transcrierea imediată a corecturilor. Astfel compozitorul se poate lansa într-un dialog muzical cu colaboratorul său electronic, care consemnează cu maximă înălță ceea ce degetele au fixat pe claviatura instrum-

mentului și permite promptă intervenție pentru efectuarea modificărilor socolite necesare. Nu mai e nevoie, la acest aparat, de traducere, în prealabil, într-un limbaj tehnic și, apoi, de recitarea codului, ca în programele anterioare. Firesc că noul mijloc de control al inspirației oferă compozitorului nu numai lectura imediată a portativului, dar și o reproducere automată a sunetelor. Revista „Der Spiegel” care relatează știrea nu uită să adauge că noul computer se poate adapta la diferite combinații ale instrumentelor, de la solo de violină pînă la o orchestră complexă.

Simbolismul în Europa

● Patru țări — Belgia, Olanda, Franța și R.F.G. au pregătit împreună o mare expoziție itinerantă: „Simbolismul în Europa”, care va poposi în patru mari orașe: Rotterdam, Bruxelles, Baden-Baden și în sfîrșit la Paris (la Grand Palais, în mai-iunie). Cu 266 de tablouri semnate de 88 de pictori, această expoziție încearcă să dea o imagine cât mai completă a scurtei existențe a simbolismului, între anii 1885—1900. Prima sa apariție datează din 1886, odată cu expune-

rea la Berlin a tabloului elvețianului Böcklin, *Insula morților*.

Marii inițiatori ai simbolismului, printre care Dante Gabriel Rossetti în Anglia, din grupul pre-rafaeliților (el susținea că „un tablou este o muzică pictată”), Puviss de Chavannes în Franța, Toorop în Olanda, (Germania continuă să graviteze în jurul lui Böcklin), sînt prezenți cu pinze celebre alături de celul Munch, italianul Martini, flamandul Fernand Khnopff.

Vedete ale anilor '20

● La Editions du Chêne a apărut recent volumul *Stars des années '20*, însoțit de fotografii semnate de James Abbe, unul dintre marii fotografi ai S.U.A. Este fotoreportajul care a imortalizat lansări de nave de război, scene de stradă, mari personalități politice, figuri

ilustre din lumea teatrului și a cinematografului, lumii atît de apropiată acestui temerar. În cartea recent tipărită, fotografiile lui Rudolph Valentino și Lillian Gish, Charles Chaplin, Mary Pickford, Fred Astaire, Pola Negri sînt mărturiile ale unei epoci revoluate.

Anii muți

● Pentru o rețea de televiziune americană, Lillian Gish prezintă un ciclu: *Anii muți*, care include filme mai puțin cunoscute din epoca care a precedat sonorului, cu staruri ca Lou Chaney, Rudolph Valentino, Douglas Fairbanks, John Barrymore, Lillian Gish și alții.

Boulez despre el însuși

● Pornind de la interviurile înregistrate la Londra, în 1972, și la Baden-Baden, în 1974, cartea *Pierre Boulez la doriană și din întimplare* (Ed. du Seuil) conține confesiunile sale, ca sef de orchestră și compozitor. Se desprinde din volum analiza lucidă a fenomenelor muzicale și a convergențelor posibile între poezie și arta sunetelor.

AM CITIT DESPRE...

Cămașa de urzici împletită de Andersen

● NICI O POVESTE nu se compara cu basmele lui Andersen. Le citeam și le reciteam fascinat, așteptînd mereu încă ceva nou, atît de senzațional încît să-mi taie răsufllarea în lumea aceea ciudată și totuși atît de familiară, în care minunile erau altminteri, mai năstrușnice, mai nostime și mai omenești decît în universul clasic al zmeilor și zinelor.

La Andersen, totul era deopotrivă de palpitant, un neașteptat detaliu, perfect realist, făcea credibile miracolele, cele mai prozaice întimplări ale lumii reale aveau o tentă fantastică, misterioasă, grație căreia păreau miraculoase, toate peripectivile fiind povestite pe un fals ton neutru, dîndărătul căruia o ironie neostențativă mă fermeca din ce în ce mai mult, de la lectură la lectură, pe măsură ce o percepeam. Cel mai fină dintre cei unsprezece prinți frumoși va rămîne pentru totdeauna cu o aripă în locul unui braț, pentru că surioara lor Eliza, cea care, de dragul lor, a

riscat să fi arsă pe rug ca vrăjitoare, n-a mai avut timp să tricotzeze ultima mincă la ultima cămașă de urzici. Exaltata poveste a soldatului de plumb se termină prozaic, crud, dar, vai, cît de adevărat în fărâșul de cenușă, în care numai o inimă încă arzătoare etc. etc. Poanta bobului de mazăre ascuns sub șapte perne de puf cu ajutorul căruia pot fi identificate adevăratele prîntege zgribulite, rătăcitoare, umorul sec al extraordinarelor aventuri în banal din visele săptămîinii, aduse de omulețul care pune nisip pe pleoape, nu erau mai puțin minunate decît salturile în feerie sau decît delicatele aluzii la sublim.

Într-un tirziu, adică după depășirea barierei de vîrstă care separă lumea cu drept la fantastic de lumea adevăratelor nete și a demistificărilor, mi-au căzut sub ochi lucruri deconcertante, neplăcute, despre Hans Christian Andersen. Am evitat să le citesc atent, nu voiam să știu exact de ce i se reproșa că a fost servil, nesuferit, că a avut un caracter imposibil... Speram că nu e chiar adevărat, că la fel ca într-un basm de Andersen, un nimic va răsturna cumva semnificațiile... Și iată că acum a apărut, spre îndelung aminată bucurie a cititoarei de altădată, *Hans Christian Andersen — Povestea vieții și a activității lui, 1805—75*, de Elias Bredsdorff, o biografie înlesită de date, care repudiază legendele — fie ele exaltante sau denigratoare — și construiește imaginea unui scriitor foarte om, omul fiind cel puțin la fel de excentric și de original ca și scriitorul. „De-a lungul întregii sale vieți, serie

Bredsdorff, Andersen a fost un outsider, și una dintre cheile pentru înțelegerea firii lui este însingurarea”. „Povestea vieții lui nu e nici un basm idilic, cum pretindea el, nici o fארă tragică poveste, așa cum încerca uneori să se convingă pe sine. Este însă povestea ciudată și fascinantă a unui outsider ciudat și remarcabil, al cărui dar de a comunica s-a dovedit a fi mai universal inteligibil decît al oricărui alt scriitor”. Bredsdorff demonstrează, cu numeroase exemple, că în poveștile lui Andersen abundă aluziile autobiografice, că o bună parte din personajele lui sînt proiecții ale propriei sale personalități sau măcar ale ambițiilor lui neimplinite. De aceea, probabil, cele mai neverosimile episoade au un asemenea aer de autenticitate, de aceea Andersen a plăcut, place și va plăcea nespun tuturor: pentru că în cele mai avîntate jocuri ale imaginației — și nimeni n-a avut o imaginație mai vie, mai neînfrînată decît el — pătrunde, se impune o fărîmă de viață autentică. Evident, după cum scrie și Bredsdorff, „pentru marea majoritate a cititorilor din întreaga lume, copii și adulți, care nu știu nimic sau aproape nimic despre viața autorului, informațiile de acest gen sînt irelevante”. Într-adevăr, scrierile lui Andersen, ca ale oricărui mare scriitor, au valoare prin sine, nu necesită nici un fel de explicații suplimentare. E bine, totuși, să știi că scriitorul pe care îl iubesti în opera lui și-a prins viața în ea, s-a dăruit și s-a exprimat total în cartea citită și răscolită.

Felicia Antip

În căutarea publicului pierdut

NU PREA DEPARTE de Domul Invalizilor, pe o stradă îngrădită, formată din clădiri cu aspect de prăvălii vechi, printre multe uși cu geamuri adăpostind anticariate sau bistrouri, mercurii sau școli de șoferi, se află o intrare îngustă, sărăcăcioasă, împodobită cu o minusculă firmă pe care poți descifra cu mirare — „Club des Poètes”. Ideea unui club al poeziei, chiar într-un local mai puțin bizar, este de natură să atragă atenția, cu atât mai mult cu cât, alături de această descoperire, trecătorul care a încetinit pasul poate citi revelatorul adaos: „Aici se bea, se mănincă, se întâlneau poezii de azi și cei de mine”. Deducem, pe două file lăturate, meniul zilei și programul poetic ce urmează să se desfășoare. De asemenea, orarul puțin obișnuit — „deschis de la ora 9 dimineața la ora 2 dimineața (duminica închis)”.

Intrind, dai direct într-o odaie mai curind mică, mobilată de un minuscul bar și patru mese așezate lângă perete, cu scaunele dispuse în așa fel încât cei ce le ocupă să stea cu fața spre centrul camerei unde se desfășoară, cu intermitențe, programul. O încăpere alăturată servește de bucătărie. Ferestre nu există sau sînt camuflate, pentru ca în semiobscuritatea camerei să poată fi luminat doar poetul sau actorul care recită. Ca reflector este folosită o chitară veche în care s-a ascuns un bec. Totul are un aer improvizat care la început impresionează. Nivelul material modest împiedică exigențele de gust.

Tin minte că, în urmă cu mai mulți ani, cînd am descoperit acest ciudat local parizian, în aerul aproape promiscuu al căruia se amestecau ecourile ermetice ale poeziei contemporane cu mirosurile indescifrabile ale unei indoielnice bucătărie, tristețea mea a fost mai mare chiar decît uimirea. Cel ce inventase acea formulă visătoare de succes era el însuși poet — era în orice caz autorul mai multor cărți de versuri — iar logica lui era aceea a unei expediții, grăbite și lipsite de mîndrie, a poeziei în căutarea publicului ei pierdut. Publicul care de decenii întregi se dezinteresase de poezie, pentru că legăturile de înțelegere dintre el și poezie se rupseră, era invitat cu umilință în strada Bourgogne să asculte poezii. I se promiteau, în schimbul bunăvoinței sale, mincări și băuturi, poezi tineri și interpreți exotici, fără a se băga mărca de seamă că poezia care reușea să-și înflinească auditorii astfel încetase de mult să-și mai merite numele. În zori, cînd cei cîțiva „poeti de azi și de mine” și actorii lipsiți de angajament, care așteptaseră de-a lungul nopții prilejul de a-și oferi arta, ieșeau în aerul lăptos al străzii, printre claxoanele camioanelor aprovizionînd bistrourile și zăngănitul rulourilor somnoroase ale prăvăliilor. Ei își purtau cearcănele și oboseala, triști nu numai că nu vinduseră nimic, ci și pentru că încercaseră să o facă.

Ana Blandiana

Artă, carte și fotografii din Senegal

● O EXPOZIȚIE densă prin varietatea lucrărilor, prin calitatea și originalitatea lor este oferită de creatorii de artă din Senegal (în sala de expoziții a I.R.R.S.C.), în cadrul săptămînii culturale senegaleze. În jurul mai multor vitrine care cuprind ediții în mai multe limbi de circulație universală ale operelor președintelui Leopold Sedar Senghor, se desfășoară lucrări de artă plastică, tapiserie, pictură, grafică. Ele ne revelează un univers artistic și, prin el, un univers uman de înalt nivel spiritual, în care valorile vitalității și valorile gândirii, ale sensibilității, realizează o unitate perfect coerentă, puternică

prin echilibrul profund. Tapiseria se află în fruntea genurilor cu care artiștii senegalezi contemporani exemplifică strălucit înțeleșurile unei experiențe de viață și de cultură străvechi prin tradițiile ei inepuizabile în bogăția de simboluri active; noi și foarte actuale prin idealurile sociale și umane la care se raliază. Măiestria profesională, dobîndită cel mai adesea în Institutul național de artă din Senegal, instituție în același timp de învățămînt și de practică a meșteșugului, se afirmă atît în repertoriul cromatic, strălucit și nobil, al tapiseriilor, cit și în re-

pertoriul de motive. Elementele ale călului se îmbină cu elemente fantastice, cu amintiri din folclorul african, și cu o rigoare organizării compoziționale la baza căreia stă ritmul, ca dimensiune fundamentală a existenței. Axate pe principii estetice înrudite, pictura și grafica senegaleză, cu propuneri stilistice foarte moderne și pronunțat diferențiate de la un artist la altul, dar temeinic sprijinite pe fondul comun al respectului pentru valorile vitalității umane și demnității acestei vitalități, contribuie, ca și tapiseria, la fama artei africane contemporane.

George Janoura

● Pictorul sirian George Janoura, care se află la studii în țara noastră, prezintă o cuprinzătoare expoziție de picturi în ulei, în Sala Asociației artiștilor fotografi (din str. Brezoianu). Ele atestă o sensibilitate vie, un temperament aprins, care aspiră către organizarea coerentă, clară a sentimentelor, impresiilor, senzațiilor. Rezultatele acestei aspirații, realizată prin intermediul imaginii

picturale, sînt numeroasele peisaje și compoziții cu personaje pe fond de peisaj, pictate într-o gamă cromatică preferențial axată pe rozuri, galbenuri și roșuri purpurii, a căror îmbinare în pete mari, liber și energic alcătuite, oferă un spectacol tonic optimist, chiar atunci cînd subiectele abordate au un caracter melancolic. Uneori, accentele de pensulație energică, susținută de un remarcabil efort de

concentrare și sintetizare a formelor, apropiere picturală lui Janoura de expresionism. Lucrul este evident în triplul portret (Trei oameni), în Strigătul, în Casa noastră. Alternînd între gustul pentru pitorescul peisajului orășenesc oriental și interesul pentru temele sociale, Janoura optează în ambele cazuri pentru un limbaj pictural familiar, ușor accesibil.

Amelia PAVEL

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● Dintre producțiile românești prezentate comisiei de preselecție a Festivalului de la Cannes, a fost acceptat în prestigioasă competiție — filmul de grafică animată *Hidalgo*, o interpretare inedită a isprăvilor cavaleresti ale lui Don Quijote. Regizorul filmului, Ion Truică, a mai participat prin creațiile sale la importante confruntări internaționale. Amintim dintre ultimele lucrări: *Carnavalul* (o variantă după *Fetița cu chibrituri* de Andersen, pe un scenariu de Iordan Chimet) și *Marea zidire*, un imn închinat Meșterului Manole.

● În „Enciclopedia Britanică”, volumul suplimentar pe anul 1976, a apărut, un articol dedicat evoluției literaturii române în anul 1975. Articolul conține o trecere în revistă a celor mai importante apariții editoriale în anul respectiv și este semnat de Virgil Nemoianu. Aceluiași autor îi aparțin și recenziile despre *Caloianul* lui Ion Lăncrăjan, apărută în „Books Abroad”, trimestrialul literar al Universității din Oklahoma, și *Imne* de Ioan Alexandru, în „Times Literary Supplement”. „Books Abroad” din ianuarie 1976 a inclus,

de asemenea, sub semnătura lui N. Catanoy, o recenzie favorabilă despre *Delirul* de Marin Preda.

● Soprana Eugenia Moldoveanu și tenorul Emil Gherman, laureați ai concursului „Madame Butterfly”, ediția 1973, au obținut un deosebit succes la Tokio. Ei au interpretat pe scena „Bunka Kaikan” rolurile principale în opera „Madame Butterfly” de Giacomo Puccini.

● La Livorno, Italia, soprana Niculina Maria Curta a participat la un concert omagial Giuseppe Verdi, bucurîndu-se de un deosebit succes din partea publicului.

● La Editura Seghers a apărut originala lucrare a lui Tom Chetwynd, *Le Dictionnaire des rêves*, care, în ordine alfabetică, analizează principalele teme ale viselor, după interpretarea lui Freud, Jung, Adler și ale psihanalizei contemporane, un adevărat ghid științific al multor fapte legate de vis, care au preocupat nu numai pe psihanalisti.

Francis Ponge în actualitate

● Revista „Sud” consacră un număr integral poetului Francis Ponge (n. 1899 la Montpellier), „clasicul” în viață al grupului de la Tel Quel. În acest număr sînt de remarcat o serie de articole consacrate celui ce a scris *De partea lucrurilor*, studii aparținînd lui H. Labrusse, R. Jean, P. Caminade și alții și, de asemenea, un număr de poeme de F. J. Temple, J. Chessex, Y. Broussard, G. Roudet.

Soarta unui tablou

● Galeria Națională a Scoției a obținut pentru 800 000 de dolari un tablou care înfățișează o madonă cu fiul, tablou ce aparține lui Andrea Verrocchio. Opera pictorului renașcentist italian reprezintă cea mai valoroasă achiziție pe care muzeul din Edinburgh a realizat-o în ultimii 20 de ani. Tabloul făcuse, mai demult, parte din colecția criticului de artă John Ruskin, care acum o sută de ani l-a cumpărat la Veneția pe un preț derizoriu.

Maia Plisețkaia — artistă de film

● Maia Plisețkaia apare, ca balerină și în rol dramatic, avîndu-l ca partener pe Innokenti Smoktunovski, în filmul *Fantezie*, realizat de studiourile de televiziune sovietice după nuvela *Apele primăverii* de I. S. Turgheniev.

Un nou rol pentru Sophia Loren

● Pornind de la romanul *Invățătorea și diavolul* de Giuseppe Fova, regizorul Luigi Zampa a realizat un film cu Sophia Loren, Burt Lancaster, Franco Nero și Jean-Louis Trintignant.

Una din cele mai frumoase cărți

● Femeile și marea, ultima culegere de versuri de Yannis Ritsos, tradusă în Franța, îl face pe cronicarul de la „Nouvel Observateur” să aprecieze că, în ciuda faptului că e vorba de o traducere, rămîne una din cele mai frumoase cărți apărute în ultimul timp.

„Charles Lamb, bufonul trist al literaturii”

● Sub acest titlu, David Holloway, redactor literar la „Daily Telegraph” semnează o încercare de reconsiderare a operei lui Charles Lamb, coleg de generație cu Coleridge, Wordsworth, Southey, Hazlitt, Leigh Hunt etc. După o copilărie nu lipsită de privațiuni, Lamb va ocupa vreme de 33 de ani funcții relativ modeste la South Sea Company. Începu, de timpuriu să scrie poezii, de certă factură romantică, primele dintre ele apărînd într-o culegere alcătuită în cea mai mare parte din versurile tinărului Samuel Taylor Coleridge, colegul său de școală. Pe lângă versuri, va scrie diverse articole și, deosebi,

● Cea mai recentă formă de piraterie artistică, în Italia, este furtul de filme. Vara trecută au fost sustrate negativele unor filme de Fellini, Pasolini și Damiani, răpitori pretinzînd o răscum-părare de 500 milioane lire. După statisticile companiei de asigurări Minerva, în ultimii doi ani au fost astfel subtilizate 184 filme. Multe din acestea au fost transpuse pe peliculă îngustă și distribuite astfel în circuite private. Această ciudată cinefilie preferă filmele de autor (Godard), de mare succes național (Visconti), dar și pelicule vechi și prăfuite de genul *Pentru cine bat clopotele* de Sam Wood.

Desen de Guttuso

„Din caietul italian”

● Într-un număr recent din „Literatura Gaze-ta”, Andrei Voznesenski publică un ciclu de poezii sub titlul — *Din caietul italian*. În prezentarea pe care o face, poetul menționează că versurile respective le-a scris în atelierul pictorului Guttuso, cînd l-a vizitat în Italia, și cînd acesta lucra la o serie de schițe pe teme din opera lui Michelangelo. Guttuso, scrie Voznesenski, „era minos și trist, părea desprins din pinzele maestrului. În versurile scrise atunci am încercat să redau năzuința lui Guttuso spre adevăr, într-o lume îmbibată de cinism și umor negru”.

eseuri, inspirate, mai mult ca la oricare dintre autorii epocii, din incidentele vieții cotidiene, fapt care avea să-l aducă un succes rapid, numele său figurînd în constiința publicului alături de marile virfuri ale literaturii engleze a vremii. Celebritatea asigurată de eseurile publicate, majoritatea, în „London Magazine” și editate în 1823 sub titlul *The Essays of Elia* nu i-a fost adumbrită de insuccesul în dramaturgie, în care Lamb a perseverat. Au contribuit la aceasta și cărțile scrise pentru copii, de largă circulație, *Povestiri după Shakespeare* și *Povestea lui Ulise*.

„Opera cerșetorilor” interpretată de păpuși

● De curînd, la teatrul de pantomimă din Köln, a fost prezentată o premieră cu *Opera cerșetorilor* de John Gay (1685-1732), care a inspirat *Opera de trei parale* a lui Bertholt Brecht. Spectacolul este în întregime jucat de opt păpuși minuite de actori de pantomimă. Decorurile — incluzînd televizoare, băuturi, mașini sport, pe un fond sonor de muzică „beat” și sirene polițienești — sînt o aluzie la lumea interlopă de azi.

Reformă la Luvru și în împrejurimi

● 1,5 milioane francezi și străini au vizitat Luvrul în 1975. Datorită lipsei de spațiu, în condițiile acestei afluențe, multe din comorile de artă nu pot fi expuse. De aceea, în fosta gară pariziană Orsay va fi creat un nou muzeu, consacrat creației artistice din secolul XIX. În palatul Lale din cartierul istoric Marais vor fi expuse operele lui Picasso, reunite într-un muzeu care va purta numele marelui artist. În apropiere de Paris, castelul Ecouen va găzdui un muzeu al Renașterii. Vor fi construite și renovate o serie de lăcașuri, printre care palatul de sticlă al centrului de artă și cultură „Georges Pompidou” de pe platoul Beaubourg, care va găzdui un Institut de arte plastice, unul de design industrial, o bibliotecă și un institut pentru cercetarea problemelor teoretice și practice ale muzicii moderne, condus de compozitorul și dirijorul Pierre Boulez.

Stendhal

● În 1978, la Braunschweig (R. F. Germania) va avea loc un congres Stendhal. Urînd a se desfășura cu participarea tuturor scriitorilor europeni care sînt membri ai „Clubului Stendhal” și cu un mare număr de invitați, congresul este convocat cu scopul de a menține vie în memoria posterității figura marelui romancier francez — „critic al timpului său”.

Răspunsurile lui Jean Gabin

● Aflat la Roma, cu oilejul turnării unor secvențe dintr-un film de Jean Girault, din a cărui distribuție face parte, Jean Gabin s-a întîlnit cu ziariștii italieni, în cadrul unei conferințe de presă. Din succinte răspunsuri la întrebările care i-au fost adresate actorului, se reține: „Am colaborat doar cu mari regi-zori”... „Nu am nici o părere despre actuala generație de regizori, dar fiind faptul că de peste patruzeci de ani nu merg la cinematografe. Cîteodată, cu mare înțînzare, văd la televizor unele filme. Prefer mai degrabă spectacolul unei gale de box sau al unei curse de cai”... „Pe Belmondo și pe Delon îi socotesc moștenitorii mei”... „De ce refuz colaborarea cu studiourile americane? Am turnat două filme în Statele Unite, în timpul ocupației naziste, deoarece nu-i sufeream pe nemți. După care m-am întors acasă, fiindcă îmi place să cîștig doar strictul necesar. Uitați-vă la pantofii mei! Au tălpile găurite”.

KARI JUVA: Thalia și Pegas, sculptură aflată în fața Teatrului municipal din Helsinki

Sport

Flori de lotus

...CU părul fluturându-i printre utilaje respinse de controlul tehnic de calitate, echipa noastră de fotbal a izbutit să ne arunce din nou cu ochii pe jar. Haine vechi cumpăr, ar zice psalmistul, nu sîntem primul vultur mîncat de gugustiuci, dar parcă prea ne-am așezat cu catarama la lună ca să ne plouă-n cap cu sînge de miel provenit din comuna Patru frați cu praștia-n cui. Obişnuți cu suspinele și să ne plîngă aerul pe sub ci-reși, noi, cei din tribune, o să ne punem iar pe picioare și pe cîte roți are mașina, dar gîndiți-vă că niște locuitori ai județului CNEFS n-or să mai vadă oceanul Atlantic din avion și nici uriașele păduri de conifere ale Canadei. Trag nădejde că li se va aranja un turneu de consolare, — Australia sau America latină, nici un metru mai aproape.

Liniștit dinspre partea naționalei (liniștit și cu batista-mpăturită) mă întorc prin val de apă chioară în cartierul Giulești, binecunoscut ca izvor de bucurii în casa dușmanului. În restul țării e o primăvară încărcată cu flori și electricitate, aici plouă cu broaște. Se uită omul la noi și-l mîncă-n podul palmei două săptămîni. Părerea mea sinceră e că Dumnezeu, cînd a fost să împroprietărească Giuleștiul, s-a șters la gură și-a dat de urzici, drept pentru care a scuturat peste noi copacul în care atîrnau belelele rezervate inițial echipelor din Oradea, Satu-Mare, Pitești sau Constanța. Avem o singură dorință: să ne primenim cămașa în curte la UTA, și un singur lucru de anunțat: nu la noi se referă versul ăla cu ameteți de pe urma succeselor, fiindcă pe noi nu ne ametește decît vinul de surcele. Noi sîntem băieții romanței: flori de lotus porți în plete, ca o zîină din Ploiești.

Fănuș Neagu

Constantin Prut

„Zilele culturii românești”

TURKU, bătrînul oraș înflorit, în vremuri imemorabile, pe malurile riului Aura, în estuarul străbătut de umbra încă vie a corabiilor lungi ale vikingilor, ne primește sub un soare alb, strălucitor, topit pentru o clipă în fîioarele albe ale unei ninsoiri ireale, desprinse din albastrul pur al cerului. Deasupra caselor luminoase, aliniate în străzi drepte, sever geometrice — semn al renasterii așezării după catastrofalul foc din anul 1827 — se înalță zidurile fastuos evocatoare ale vechiului dom și ale castelului, greu încercata cetate a orașului.

Pe moderna clădire a Muzeului Wäinö Aaltonen — unde se păstrează multe din operele celebrului sculptor finlandez, în vecinătatea cărora sînt expuse creații ale unor artiști din întreaga lume, după un program cultural excelent susținut de doamna Margareta Jokinen și colaboratorii săi — flutură, răsfrîngîndu-se miraculos în oglinda de gheață a riului Aura, steagurile finlandez și românesc, ca pretutindeni acolo unde, în Finlanda, sînt găzduite manifestările din cadrul „Zilelor culturii românești”, desfășurate cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la înființarea Asociației Finlanda—România.

Aici, la Turku, în sălile Muzeului Wäinö Aaltonen se deschide o expoziție de artă contemporană românească, cuprinzînd 63 de pinze semnate de 16 pictori din diferite generații — Sabin Bălașa, Francisc Bartok, Horia Bernea, Traian Brădean, Spiru Chintilă, Aurel Ciupe, Sever Frențiu, Dimitrie Gavrilean, Dan Halmanu, Mihai Horea, Semproniu Icozan, Sorin Ilfoveanu, Iacob Lazăr, Viorel Mărginean, Georgeta Năpărus, Wanda Sachelarie-Vladimirescu.

Vernisajul expoziției deschisă, ca și celelalte manifestări românești, sub înaltul patronaj al președintelui Finlandei, Dr. Urho Kekkonen, se transformă într-un adevărat simpozion consacrat prieteniei dintre cele două popoare, creației lor spirituale. În fața unui numeros public — oameni de artă și cultură din localitate, reprezentanții Asociației Finlanda—România, filiala Turku, în frunte cu statornicul prieten al țării noastre, arhitectul Pentti Saarinen, delegația oamenilor de artă și cultură din România — au luat cuvîntul primarul orașului Turku, Wäinö J. Leino, ambasadorul român în Finlanda, Constantin Vlad, președintele Uniunii artiștilor plastici din Finlanda, sculptorul Raimo Heino, și criticul de artă Constantin Prut, comisarul expoziției de pictură contemporană românească.

Muzeul, care ne vorbește de marea școală de arhitectură finlandeză — în care strălucește numele unuia din fondatorii arhitecturii secolului al 20-lea, Alvar Aalto — este acum gazda primitoare a artei românești; sălile sale compun o ambianță de înțelegere și apropiere, un simbolic spațiu creator, de care popoarele au nevoie pentru a-și putea afirma vocația constructivă, personalitatea unică a geniului lor creator.

Printre vizitatori, avem surpriza să auzim cîțiva tineri finlandezi traducînd în românește titlurile tablourilor. Sînt studenți ai Universității din Turku și au venit aici împreună cu lectorul universitar, dr. Petre-Mihai Gorcea, care ne vorbește pasionat despre căldura cu care a fost întâmpinat anul trecut la sosirea sa în Turku, despre experiența sa la lectoratul de limbă română. Abia se stînseseră în atmosfera expoziției cuvintele sculptorului Raimo Heino, care s-a arătat „încercător în forța de comunicare a artei și bucuos că obstacolul limbii n-a îngreunat colaborarea dintre artiștii finlandezi și români” și, iată, avem dovada că dorința celor două popoare de a se cunoaște mai bine a dus la ideea înființării unor lectorate, a unor cursuri de limbă la Turku și Helsinki, ca și la București.

ADOUA ZI, expoziția de artă contemporană românească se integrează firesc itinerariilor culturale ale orașului pe care le traversează publicul finlandez și turiștii străini chemați aici de misterul primăverii finlandeze, cu finuturile nordice sub zorii zilei polare, cîntecurate de fuga renilor pe lacurile încă înghețate ale laponilor.

După ceasurile petrecute în castelul din Turku, în vechiul dom al orașului, la Muzeul de artă, în atelierele sculptorilor Viljo Makinen, Simo Helenius și graficianului Kauko Lehtinen (pe-riplu continuat la Helsinki, prin atelierele sculptorilor Kari Juva, Aimo Taleva, al graficianului Pentti Kaskipuro și al celebrului pictor Kaarlo Koroma, vicepreședinte al Asociației Finlanda—România), poposim într-o pitorească parte a orașului unde se află un inedit muzeu al meșteșugarilor (The Handicrafts Museum). Străzile înguste, pietruite cu bucăți mari de rocă roșie și cenușie, a căror șlefuire a fost incredințată pașilor și torenților de ploaie, cuprind case de lemn, cu balcoane largi, în stilul tradițional finlandez; aici, odinioară, au funcționat diverse ateliere artizanale, a căror producție făcea faima vechii capitale finlandeze. Fiecare casă este, în fapt, o mică unitate manufacturieră și, pe rînd, ne întîlnim cu ingenioasele instalații ale olarilor, giuvaergiilor, țesătorilor, cismarilor, pielarilor, croitorilor, cu presa, parcă arhaică cu care se tipăreau ziare pe la sfîrșitul secolului trecut... Găsim aici semnele unei rare înzestrări artizanale care, azi, asigură o faimă mondială design-ului finlandez.

LA HELSINKI, manifestările din cadrul „Zilelor culturii românești” debutează cu o expoziție de artă populară, aducînd argumentele unității și originalității civilizației românești, în dezvoltarea sa de-a lungul mileniilor. În același timp, la Biblioteca municipală se prezintă o amplă selecție de fotografii „Aspecte din România”. Împreună cu Orchestra simfonică din Helsinki susține concerte, cu succes, pianistul Valentin Gheorghiu. Tot aici își începe turneul prin Finlanda Ansamblul de cîntece și dansuri populare „Flora” din Suceava, avînd-o ca vedetă pe Sofia Vicoveanca, uimitoarea voce din Țara de Sus a Moldovei.

Pe harta semnelor de prietenie, de interes pentru creația poporului nostru, este înscris și orașul Kuopio unde, în prezența ministrului culturii, Kalevi Kivistö, are loc o gală de filme românești. Actrița Silvia Popovici, foarte populară aici, prezintă filmul *Trecătoarele iubiri*, realizat de Malvina Urșianu.

În plină desfășurare a „Zilelor culturii românești” are loc o întîlnire a delegației Asociației de prietenie româno—finlandeză, condusă de prof. arh. Cezar Lăzărescu, cu ministrul culturii finlandez, Kalevi Kivistö. La această întîlnire participă oameni de artă și cultură români, membri ai conducerii Asociației de prietenie româno—finlandeză, președintele Asociației Finlanda—România, regizorul Vilho Siivola, secretarul acestei asociații, neobositul Seppo Siren, alți reprezentanți ai culturii și vieții publice din România, ambasadorul român, Constantin Vlad.

Ministrul culturii finlandez a subliniat că, încă de la înființarea sa, Asociația Finlanda—România s-a bucurat de sprijinul guvernului finlandez și a contribuit esențial la stringerea relațiilor dintre popoarele și culturile noastre. Sînt, acum, create toate posibilitățile pentru a dezvolta relațiile de prietenie și colaborare pe diverse planuri. Ambasadorul român a remarcat, la rîndul său, că relațiile dintre cele două asociații, dintre culturile și popoarele română și finlandez se desfășoară exemplar, și că viitorul, prefigurat de Conferința pentru securitate și cooperare în Europa — al cărei Act final s-a semnat aici, la Helsinki — deschide larg evantaiul posibilităților de colaborare. Astfel de întîlniri, pe aceste locuri — au ținut să precizeze și ceilalți participanți la întîlnire —, se hrănesc din gîndul de pace și colaborare, din dorința sinceră și din acțiunea decisă.

Cînd părăsim aeroportul Helsinki, capriciile dimineții de aprilie stîrnesc valuri reci de viscol, iar peste cîteva ore, în țară, același alb amețitor — ninsoarea petalelor din caișii înfloriți. Dincolo însă de zăpadă și flori, iluminează o singură primăvară, anotimpul pururi cald și înflorit al prieteniei și al speranței...

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU

